

โรงเรียนความสุขที่บ้านเกิด

๘

: กลุ่มสร้างสุขแห่งชุมชนบ้านไสตันง

จังหวัด นครศรีธรรมราช

กรมส่งเสริมสุขภาพ

ที่ปรึกษา

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ
นพ.อุกฤษฏ์ มิลินทางกูร

อำนวยการประสานงาน

นริชา อัครวีระกุล
ณนุช มธุระจันต์
จรินทร์ คงศรีจันทร์
นวินดา จัดหงษา

บรรณาธิการ

ยุทธนา วรณปิติกุล

ผู้เขียน

วิวัฒน์ วรรณสิกุล

ศิลปกรรม และรูปเล่ม

สำนักพิมพ์ Organic Books

พิสูจน์อักษร

สมประสงค์ บุญผ่อง
ชนิษฐรัตน์ มัสพันธ์

ภาพปก

วรธิตา อู่ย่อยด

จัดพิมพ์ และเผยแพร่โดย

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.)
ชั้น 2 อาคาร 88/37 ติวานนท์ 14 ตำบลลาดขี้วัว อำเภอเมือง จังหวัดนนทบุรี 11000
โทรศัพท์ 0-2590-2304 โทรสาร 0-2590-2311
เว็บไซต์ www.nationalhealth.or.th

คำนิยม

ถ้าถามว่าหากจะเปลี่ยนแปลงโลกไปสู่โลกแห่งการอยู่ร่วมกันด้วยสันติระหว่างมนุษย์กับมนุษย์ และระหว่างมนุษย์กับธรรมชาติแล้ว อะไรสำคัญที่สุด คำตอบอาจจะมีหลากหลาย แต่คงจะไม่ลงตัวถ้าไม่ใช่การมี “หัวใจของความเป็นมนุษย์”

ไม่มีสัตว์ชนิดใดที่สามารถทำลายโลกได้ เพราะสัตว์อยู่ตามธรรมชาติ ธรรมชาติไม่ทำลายธรรมชาติ แต่มนุษย์เป็นสัตว์ที่ผิดธรรมชาติได้ จึงทำลายโลกได้ มนุษย์มีความโลภมากผิดธรรมชาติ และสามารถคิดเทคโนโลยีที่ขยายความโลภให้มากอย่างไม่มีที่สิ้นสุด เทคโนโลยีที่ว่่านั้นคือเงิน ในขณะที่อาหารเป็นของจริง แต่เงินไม่ใช่ของจริง ลองนึกภาพดูว่าจำนวนเงินนั้นเราสามารถเติมตัวเลขเพิ่มเข้าไปเท่าไรก็ได้ เช่น ๑๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐๐... เติบโตจนสุดขอบฟ้าเลยก็ได้ แสดงว่ามันไม่ใช่ของจริง แต่เป็นมายาคติที่มายาขยายความโลภออกไปอย่างไม่สิ้นสุด

เมื่อมนุษย์มาถือการพัฒนาที่เอาเงินเป็นตัวตั้ง ก็เท่ากับเอาความโลภอันไม่มีที่สิ้นสุดเป็นตัวตั้ง การพัฒนาแบบนี้จึงไปทำลายทรัพยากรนานาชนิดเพื่อเปลี่ยนให้เป็นตัวเลขให้มากขึ้นๆ โลกจึงถูกทำลายมากขึ้น ระบบธรรมชาติและระบบการอยู่ร่วมกันจนวิกฤติและเครียดไปหมด จนไม่มีทางออกด้วยการ “พัฒนา”

แต่มนุษย์ก็มีธรรมชาติที่พิเศษสุดอย่างหนึ่ง ตามคำว่า “มนุษย์” นั่นเอง มนุษย์แปลว่าจิตใจสูง มนุษย์ต่างจากสัตว์ตรงที่มีจิตใจสูง

จิตใจสูง หมายถึง จิตใจที่เห็นแก่คนอื่นและสิ่งอื่นอย่างไม่นำเชื่อ เพราะอย่างนี้ มนุษย์จึงมีความดีที่สามารถทำเรื่องดีได้อย่างสูงสุด เนื่องจากความดีสุด ๆ นี้เป็นศักยภาพในความเป็นมนุษย์เท่านั้น เราจึงเรียกกันว่า "หัวใจของความเป็นมนุษย์" ทุกคนเคยสัมผัสหัวใจของความเป็นมนุษย์มาด้วยกันทุกคนและรู้ว่ามันให้ความรู้สึกที่อบอุ่นและเป็นสุขอย่างล้ำลึกเพียงใด

ในกระแสรของอารยธรรมวัตถุนิยม บริโภคนิยม เงินนิยม ก็ยังมีเรื่องดีดี หรือเรื่องที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์อยู่ในทุกพื้นที่ เพราะมันเป็นธรรมชาติอีกด้านหนึ่งของมนุษย์ ถ้าเราบันทึกเรื่องราวดีดีมาเผยแพร่กัน มนุษย์ก็จะมีความสุขและมีกำลังใจมากขึ้น ความสุขและความดีเป็นเรื่องที่ระบอบได้ สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) พยายามเคลื่อนไหว "สังคมไทยหัวใจมนุษย์" และพยายามส่งเสริมให้มี "ธนาคารของเรื่องราวดีดี" หวังว่าเรื่องราวดีดีเล่มนี้ จะเข้าไปสัมผัสส่วนลึกในจิตใจของผู้คนอย่างกว้างขวาง ด้วยสัมผัสส่วนลึกในจิตใจเท่านั้น ที่จะช่วยให้โลกงดงามน่าอยู่

ศ.นพ.ประเวศ วะสี

คำนิยม

แม้เราจะเพียรพยายามสร้างและรณรงค์ ส่งเสริม "สังคมแห่งสุขภาวะ" ในรูปแบบต่างๆ มากมายเพียงใด แต่สังคมแห่งสุขภาวะที่แท้จริงย่อมไม่อาจเกิดขึ้นได้ หากมนุษย์ซึ่งเป็นผู้ขับเคลื่อนสังคมปราศจากเสียซึ่ง "หัวใจของความเป็นมนุษย์" หรืออาจสรุปคร่าวๆ ได้ว่า "คนที่มีความดีอยู่ในหัวใจ" ย่อมมีจิตสำนึกห่วงใยทั้งต่อตนเอง ผู้อื่น สรรพชีวิตทั้งมวล และสิ่งแวดล้อม และเมื่อบุคคลผู้นั้นลงมือกระทำใดๆ เขาก็จะกระทำอยู่บนพื้นฐานของการไม่สร้างความเดือดร้อนให้แก่ทุกคนและทุกสิ่งเหล่านั้น

เมื่อราวต้นปีที่ผ่านมา คณะนักวิจัยจากมหาวิทยาลัยฮาร์วาร์ด และมหาวิทยาลัยแคลิฟอร์เนีย สหรัฐอเมริกา ได้เผยแพร่ผลการวิจัยในวารสารการแพทย์บริติช เมดิคัล มีเนื้อหาสำคัญสรุปได้ว่า จากการศึกษาพฤติกรรมกลุ่มตัวอย่างกว่า 4,700 คน เป็นเวลา 20 ปี พบว่า "ความสุข" สามารถติดต่อกันจากบุคคลหนึ่งไปยังอีกบุคคลหนึ่งได้ ด้วยการได้รับทราบเรื่องราวและพบเห็นบุคคลที่มีความสุข และเมื่อบุคคลหนึ่งได้เข้าไปอยู่ในเครือข่ายแห่งความสุขแล้ว เขาก็จะทำให้เพื่อนฝูงญาติพี่น้อง และคนใกล้ชิดมีโอกาสที่จะมีความสุขเพิ่มขึ้นไปด้วย เพราะภาวะทางอารมณ์ของคนเราไม่ได้ขึ้นอยู่กับตัวเราเพียงคนเดียว แต่ยังเกี่ยวพันกับการกระทำและประสบการณ์ของผู้อื่นด้วย ไม่ว่าจะเป็นบุคคลที่เราเกี่ยวข้องด้วยโดยตรงหรือไม่ได้รู้จักเป็นการส่วนตัวก็ตาม ด้วยเหตุนี้จึงกล่าวได้ว่า ความสุขเป็นโรคติดต่ออย่างหนึ่ง

ด้วยนัยเดียวกันนี้ “หัวใจของความเป็นมนุษย์” ก็น่าจะเป็นโรคติดต่อได้เช่นกัน และเรื่องราวที่ดีที่สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้รวบรวมไว้ในหนังสือเล่มนี้ รวมถึงอีกหลายเรื่องราวที่รวบรวมไว้ในธนาคารเรื่องราวดีดีแห่งชาติ ก็น่าจะช่วยทำให้ “หัวใจของความเป็นมนุษย์” ติดต่อแพร่ขยายไปยังคนไทยทุกคนได้อย่างกว้างขวาง และเมื่อนั้นก็คงจะกล่าวได้เต็มปากเต็มคำว่า “สังคมไทยคือสังคมแห่งสุขภาวะ”

นพ.มงคล ณ สงขลา
ประธานคณะกรรมการบริหารยุทธศาสตร์
การสร้างสังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์

คำนำ

การเปลี่ยนแปลง - วลียอคฮิตแห่งปี 2551
แท้จริงแล้วการเปลี่ยนแปลงคือสิ่งที่เกิดขึ้นอยู่ตลอดเวลาแห่งการดำรงอยู่ของมนุษยชาติ ภายใต้นามที่อาจเรียกได้ว่า “การพัฒนา”
นับแต่ที่มีการพัฒนาเกิดขึ้น วิถีชีวิตของมนุษย์ยิ่งออกห่างจาก “ธรรมชาติ” อันเป็นต้นกำเนิดของชีวิตและวัฒนธรรมมากขึ้นทุกที จนทำให้ “ธรรมชาติแห่งหัวใจของความเป็นมนุษย์” เริ่มเปลี่ยนแปลงไป

.....
ธรรมชาติแห่งความเคารพและเกรงกลัวในปรากฏการณ์ธรรมชาติ
เปลี่ยนไปเป็นความมั่นใจและความหวังการที่จะเข้าควบคุมธรรมชาติ
ธรรมชาติแห่งความเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่และช่วยเหลือแบ่งปันระหว่าง
เพื่อนมนุษย์ เปลี่ยนไปเป็นการค้ากำไรและเอาตัวเอาเปรียบ
ธรรมชาติแห่งการดำรงอยู่ด้วยความเรียบง่าย เพราะปลูก เลี้ยงสัตว์
พึ่งพิงและต่างตอบแทนกับธรรมชาติ เปลี่ยนไปเป็นการผลิตด้วยเทคโนโลยี
ทันสมัยที่คำนึงถึงปริมาณมากกว่าคุณภาพของสิ่งแวดล้อมและสรรพชีวิต
ธรรมชาติแห่งการมองเห็นความงามของภูเขา ป่าไม้ ลำธาร หิ้งฟ้า
 ฯลฯ ในฐานะของทรัพยากรเพื่อส่วนรวม เปลี่ยนไปเป็นการครอบครองและ
ตีมูลค่าในรูปของตัวเงิน

.....
ท้ายที่สุดแล้ว ความเปลี่ยนแปลงที่มีเศรษฐกิจและเงินเป็นตัวตั้ง
กลับนำสังคมมนุษย์ไปสู่ผลกระทบมากมาย

ป่าไม้ที่ลดลง มลพิษที่เพิ่มขึ้น ภัยธรรมชาติที่รุนแรง การขาดแคลน
อาหารและแหล่งน้ำ

ความล้มเหลวของชุมชน ความเจ็บป่วย ความเหลื่อมล้ำทางสังคม
หนี้สินท่วมหัว ฯลฯ

มนุษย์ทุกคนล้วนได้รับผลกระทบนี้ ไม่ทางใดก็ทางหนึ่ง
เพราะตระหนักถึงผลกระทบอันเกิดจากการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย
ทั้งปวง

จึงมีผู้คนกลุ่มเล็กๆ หลากหลายกลุ่ม ได้เริ่มต้นการเปลี่ยนแปลง
อีกครั้ง บนแนวทางของการกลับคืนสู่ธรรมชาติให้มากที่สุด

เช่นเดียวกับผู้คนจากทุกภาคส่วนในสังคมไทยที่มีส่วนร่วมในการร่าง
“พระราชบัญญัติสุขภาพแห่งชาติ พ.ศ. 2550” เพื่อมุ่งหวังให้เป็นกฎหมายที่เป็น
เครื่องมือ กลไกในการเชื่อมประสานและขับเคลื่อนสังคมไทยไปสู่ “สังคมสุขภาวะ”

สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ (สช.) ได้ดำเนิน “โครงการ
ขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การสร้างสังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์”
ขึ้น โดยเล็งเห็นว่า สังคมสุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์นั้นต้องอาศัย
การพัฒนาประเทศอย่างสมดุล ทั้งด้านเศรษฐกิจและสังคมควบคู่กันไป ภายใต้
บริบทของปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง รวมถึงการสร้างการมีส่วนร่วมจาก
กัลยาณมิตรทุกภาคส่วนในสังคม เข้ามาร่วมขับเคลื่อนด้วยหัวใจของความเป็น
มนุษย์เป็นพื้นฐาน

ด้วยยุทธศาสตร์ของโครงการ ที่มุ่งเน้นการพัฒนาเครือข่ายการเรียนรู้
ร่วมกัน พัฒนาระบบการสร้างและจัดการความรู้ที่เน้นในทางสร้างสรรค์
สิ่งดีงามให้เกิดขึ้น โดยผ่านกระบวนการสื่อสารทางสังคมและนำไปสู่ค่านิยมใหม่
ของสังคม ทั้งนี้เพื่อให้เกิดขึ้นนโยบายสาธารณะที่เอื้อต่อการพัฒนาไปสู่สังคม
สุขภาวะที่มีหัวใจของความเป็นมนุษย์

.....
จากผู้พยายามควบคุมธรรมชาติ จึงเปลี่ยนมาเป็นผู้เรียนรู้ เข้าใจ
และยอมรับในความยิ่งใหญ่ของธรรมชาติ
จากผู้ขาย จึงเปลี่ยนมาเป็นผู้ให้
จากมุ่งค้ากำไรสูงสุด จึงเปลี่ยนมาเป็นการพึ่งพาบรรณฐานของ
ความห่วงใยต่อชีวิตและสังคม

จากที่เคยทำงานเพื่อเงินและการดิ้นรนไปสู่สถานภาพที่ (คิดว่า) สูงขึ้น
จึงเปลี่ยนมาเป็นที่พอใจต่อเพื่อนมนุษย์และผู้ด้อยโอกาสในสังคม เคารพกัน
ในฐานะเพื่อนมนุษย์

.....
เมื่อการเปลี่ยนแปลงนำพาผู้คนให้คืนกลับมาสู่การเป็น “มนุษย์ที่มี
หัวใจของความเป็นมนุษย์” อีกครั้ง “เรื่องราวที่ดี” มากมายที่กระจายตัวเกิดขึ้น
ณ มุมเล็กมุมน้อย ทั่วไทย ทั่วโลก จึงเริ่มปรากฏขึ้น

เรื่องราวที่ดีส่วนหนึ่งจะนำมาเก็บไว้ใน “ธนาคารข้อมูลเรื่องราว
ดีดีแห่งชาติ” ซึ่งจะพื้นฐานข้อมูลเพื่อประโยชน์ของสาธารณะเพื่อให้เกิดการ
แลกเปลี่ยนเรียนรู้กันในวงกว้าง เป็นการสร้างเสริมกำลังใจให้แก่ผู้คนที่มุ่งมั่น
ในการสร้าง “สังคมที่ต้องการ” และที่สำคัญ เป็นแรงบันดาลใจให้ผู้คนอีก
กลุ่มหนึ่งที่กำลังมุ่งมั่นในสิ่งเดียวกัน

เมื่ออ่าน “เรื่องราวที่ดี” ในหนังสือเล่มนี้จบลง คุณอาจค้นพบว่า...
ท้ายที่สุดแล้ว สุดท้ายของการเปลี่ยนแปลง จะนำพาผู้คนกลับคืน
สู่ธรรมชาติ

สู่การมองเห็นคุณค่าของทุกสรรพสิ่งด้วยหัวใจ
อันเป็นหัวใจที่แท้จริงของความเป็นมนุษย์
และเป็นความหมายที่แท้จริงของการพัฒนา

นพ.อำพล จินดาวัฒนะ
เลขาธิการคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ

สารบัญ

บทที่ 1	แหล่งมั่วสุมทางปัญญาและความคิด : โรงเรียนวิถีใหม่...หัวใจมนุษย์	17
	สวีตด...ยีน...ตับร้อน...	18
	คนกลุ่มเล็กๆ ที่พลิกชีวิต	22
บทที่ 2	กลับคืนบ้านเกิด... : ความมุ่งหมายของชายชื่อ...“สมพงศ์”	25
	นี่เขามีความมุ่งมั่นถึงขนาดนั้นเลยหรือ ?!!!	31
บทที่ 3	พลิกฟื้นวิกฤติ คบคิดก่อการดี : ต่อลมหายใจให้ยืนยาว ก่อนมะนาวลูกสุดท้ายจะตายร่วง	33
บทที่ 4	จับเหลี่ยม...จ่อมุม ตั้งต้นใหม่ : ปรากฏการณ์ใจแลกใจ	43

บทที่ 5	เริ่มกระบวนการค้าขาย : สุขก่าจาย...สลายช่องว่าง	51
บทที่ 6	ติดใจแต่...รำโนรา : รอยต่อภูมิปัญญาของคนสองรุ่น	61
บทที่ 7	โรงเรียนเปิด...โลกก็เปลี่ยน : ขับขานถักทอ...ร่วมต่อสายใย	67
	เชื่อมต่อเครือข่าย	69
	สู่เครือข่ายเยาวชน	71
บทที่ 8	สุขเล็กๆ สุขน้อยๆ ไม่ยิ่งใหญ่ แต่ยาวนาน : สุดท้ายปลายทางของ...โรงเรียนชีวิต	77
บรรณานุกรม		84

“... **บ**ราต้องสำนึกอยู่เสมอถึงข้อเท็จจริงที่ว่า ความรักและการกระทำเป็นสื่อเพียงอย่างเดียวที่จะทำให้เกิดความรู้ที่แท้จริง เพราะจุดมุ่งหมายของความรู้นั้นไม่ใช่การอวดอ้างความรู้ ความรู้คือปัญญาที่แจ่มแจ้ง จุดมุ่งหมายของสถาบันการศึกษาในลักษณะเช่นนี้ ไม่ควรให้การศึกษาแก่มือ เท้า รวมทั้งจิตใจของมนุษย์ ให้มีความสามารถพร้อมที่จะปฏิบัติการได้เมื่ออยู่ในสภาวะฉุกเฉินเท่านั้น แต่ให้มีการสอดประสานกลมกลืนในการตอบสนองกันและกันระหว่างโลกกับชีวิตด้วย...”

รพินทร์นารถ สุราษฎร์
(พยับแดด : แปลความ)

หลักคิดของ “**รพินทร์นารถ สุราษฎร์**” ครูด้านศิลปะและการศึกษา ช่างต้น คล้ายกระจกที่สะท้อนความจริงว่า ที่ผ่านมา การศึกษาแบบสมัยใหม่ เป็นเพียงการฝึกฝนด้านสติปัญญา แต่ไม่มีความลึกด้านความรู้สึก ความมุ่งหมายเพียงอย่างเดียวของผู้รับการศึกษา คือทะเยอทะยานเพื่อประสบความสำเร็จในโลก อันจะนำไปสู่หนทางของ กิณ...กาม...เกียรติ และทรัพย์สินศฤงคาร หาใช่เป็นความต้องการที่จะเข้าถึงความเต็มพร้อม

ภายในที่นำไปสู่ความหลุดพ้นจากอัตตาตัวตนแต่อย่างใด อิสราภาพแห่งความหลุดพ้นดังกล่าว จึงเป็นไปได้ยากมากในสังคมที่กำหนดให้มนุษย์ต้องตกอยู่ภายใต้ระบบการศึกษาเช่นนี้

การศึกษาที่ดีและการจัดการศึกษาที่ถูกต้อง จึงเป็นความปรารถนาอย่างยิ่งของรพินทร์นารถ ที่ต้องการให้การศึกษาในยุคมคตได้ก่อรูปจริงจังขึ้นมา โดยการศึกษาจำเป็นต้องมีอิสรภาพในทุกกระบวนการเรียนรู้ของเด็ก เพื่อให้เด็กได้เข้าถึงธรรมชาติ และท้ายที่สุดคือบรรลุถึงภาวะมนุษย์ที่แท้ ซึ่งถือเป็นการพัฒนาคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ รพินทร์นารถเชื่อว่า การศึกษาที่สมบูรณ์แบบอยู่ที่การรู้แจ้งถึงสภาวะสูงสุดของการมีชีวิต และการที่จะเข้าถึงสภาวะดังกล่าวได้นั้น ร่างกาย จิตใจ และโลก ต้องมีความสัมพันธ์เกี่ยวข้องกัน

ด้วยความปรารถนาอันยิ่งใหญ่ ที่จะนำเด็กคืนสู่อิสราภาพในอ้อมอกของธรรมชาติ เป็นที่มาของการก่อตั้ง “**สถานดินนิเกตัน**” สถานทดลองการศึกษาในยุคมคต ณ สถานที่แห่งนี้ เป็นเสมือน “**โรงเรียนใต้ต้นไม้**” ประหนึ่งแหล่งพักพิงของวิญญาณอันสงบและจริงแท้ เป็นบ้านแสนอบอุ่นของเด็กๆ รวมทั้งเป็นที่แสวงหาวิญญานแห่งการรู้แจ้งของมนุษย์ทุกผู้ทุกนามด้วย

ศานตินิเกตันหรือมีชื่อทางการว่า “มหาวิทยาลัยวิศวาทิต” ก่อตั้งขึ้นในปี พ.ศ. 2444 (ค.ศ. 1901) จุดมุ่งหมายของท่านรพินทรนารถ คือสร้างคุณค่าที่ถาวรให้เด็กกับเด็กๆ ในประเทศของท่าน ด้วยการเสนอ รูปแบบของการศึกษาชนิดที่เด็กพอใจ มีความสุข ใช้วิธีการสอนที่มีชีวิตชีวา รวมถึงมีบรรยากาศ สิ่งแวดล้อมในโรงเรียน ที่เอื้อต่อการเรียนรู้ และปรารถนาอย่างยิ่งที่จะทำให้เด็กในโรงเรียนของท่านสนุกสนานร่าเริงและมีอิสรภาพ ครูและนักเรียนจึงอยู่ร่วมกันเหมือนกับครอบครัวเดียว ใช้ชีวิตสอดประสานกลมกลืนกับธรรมชาติสิ่งแวดล้อมที่อยู่รอบตัว เป็นศูนย์กลางแห่งการค้นคว้าศึกษาค้นคว้าทางศาสนา วัฒนธรรม ศิลปะ และอารยธรรมหลายกระแสจากโลกใบนี้

แนวทางการศึกษาเชิงอุดมคติของ รพินทรนารถ ราฎร ซึ่งต้องการพัฒนาคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ เป็นการศึกษาที่สมบูรณ์แบบโดยผู้เรียนได้รู้แจ้งถึงสภาวะสูงสุดในการใช้ชีวิต สามารถเกิดได้จริงและยังสืบสานอยู่จนถึงทุกวันนี้...ที่ภารตประเทศ

100 ปีเศษ นับจากวันที่โรงเรียนได้ตั้งมั่นไม่แก่งนั้นกำเนิดอีกฟากฝั่งของผืนทวีปเดียวกัน บนพื้นที่เล็กๆ เพียงกระเบื้องเมื่อเทียบกับถิ่นอินเดีย โรงเรียนนอกระบบแห่งหนึ่งก็ได้เกิดขึ้น ที่ก่อตั้งโดยหมู่คนที่เรียกตัวเองว่า “กลุ่มสร้างสุข” ที่ผู้ร่วมก่อตั้งอาจจะไม่เคยรู้เลยว่า...“ศานตินิเกตัน” บนโลก

แต่ปรัชญาของแหล่งเรียนรู้แห่งนี้ก็ไม่ต่างกับศานตินิเกตัน คือ ต้องการพัฒนาคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ ให้ผู้ที่เข้ามา ได้รู้ถึงสภาวะสูงสุดของการมีชีวิตที่...

...รู้จักวัน...รู้เท่าทัน...จิตมุ่งมั่น...ละสิ่งชั่ว...มัวสิ่งดี...มีคุณธรรม...

พวกเขาเห็นพ้องและพร้อมใจที่จะเรียกแหล่งเรียนรู้ที่ร่วมกัน ก่อตั้งนั้นว่า...“โรงเรียนชีวิต” ! เป็นสถาบันการศึกษาของชาวบ้าน ที่ไม่มีประกาศนียบัตร ไม่มีใบปริญญาให้ แต่มีวิชาชีวิตและหนทางเพื่อสร้างชุมชนบ้านเกิดให้มีความสุข ทั้งสุขภาพ สุขใจ สุขทางจิตวิญญาณ พร้อมด้วยสุนทรีย์ะ ●

บทที่ 1

แหล่งมั่วสุมทางปัญญาและความคิด :
โรงเรียนวิถีใหม่... หัวใจบุญชัย

“หล้ามั่วสุม” ศาลาพักผ่อนขนาดย่อม เป็นดั่งหมุดหลักสัญลักษณ์ที่คอยบ่งบอกว่า บนถนนเส้นทางจากอำเภอเมืองมุ่งหน้าไปยังอำเภอพระพรหมของจังหวัดนครศรีธรรมราช หากเลี้ยวขวาตรงหล้าแห่งนี้ เพียงแค่ 1 กิโลเมตรกว่าๆ **“ซอยไสดันทอง”** บริเวณฝั่งตรงข้ามป้ายบอกซอยนั้นแหละคือพื้นที่ซึ่ง **“กลุ่มสร้างสุข ชุมชนบ้านไสดันทอง”** หมายใจให้เป็น **“แหล่งมั่วสุมทางปัญญาและความคิด เพื่อพัฒนาชีวิตและสิ่งแวดล้อม”** สำหรับผู้คนในชุมชนหรือบุคคลอื่นที่สนใจเข้ามาร่วมเรียนรู้

สวีตด... ยี่ดิน... ตับร้อน...

คำผวน เล่นคำทำมุกแบบซื่อๆ เรื่องตัวกันบนปีกไม้แผ่นแข็งที่วางเด่นอยู่บริเวณโคนต้นไม้ทางเข้าชุมชน หากถามถึงความหมาย สวีตด ก็สวีตดี ยี่ดิน ก็ยี่นดี และตับร้อน ก็คือ ต้อร้อน เพียงแค่นี้ก็ขโมยรอยยิ้มจากผู้มาเยือนเสียแล้ว

วัว 2-3 ตัว กำลังและเล็มหญ้าฉ่ำเขียว บริเวณทุ่งร้างทางทิศใต้ ณ พื้นที่แห่งนี้ จะแบ่งส่วนหนึ่งเป็นแปลงนาข้าวสาริต อีกส่วนบันไว้สร้างเป็นอาคารบ้านพักเพื่อใช้รับรองแขกที่มาเยี่ยมเยือน บริเวณคันดินโดยรอบปลูกพืชสมรมส่วนใหญ่เป็นสมุนไพรสลัดกับผักสวนครัว ตรงนี้เอง ที่ “ต้นทอง” ไม้เนื้ออ่อนตระกูลเดียวกับสะตอ 2 ต้น กำลังเหยียดร่างสูงชะลูดแข่งกันอวดยอดอ่อนท้าแสงตะวัน มุ่งมั่นหยั่งดินคอยตอบคำถามจากคนแปลกถิ่นที่ว่า “ต้นทอง...หน้าตาเป็นเช่นไร?”

เดินตรงมาหน่อยก็แวะมานั่งพักร้อนได้ที่ “ศาลาตาซิ่น” ศาลาที่มีไว้เพื่อแสดงมุทิตาจิตแก่คุณตาเจ้าของพื้นที่แห่งนี้ ซึ่งลูกชายผู้รับมรดกตกทอด หนึ่งในสมาชิกกลุ่ม ได้มอบที่ดินผืนนี้ให้เพื่อไว้ใช้เป็นแหล่งมั่วสุมทางปัญญาและความคิด ภายในศาลาโล่งผ้ามืดหมอนไม้หวายสานหลากหลายขนาดวางอยู่กลมเย็นสบายพัดโชยรอบทิศ ใครใคร่หนึ่ง นั่งใครใคร่นอน นอน แต่มีข้อห้ามว่าทุกคนโปรดอย่าใช้ศาลาแห่งนี้สำหรับประกอบพฤติกรรมอันเป็นบาปและอบายมุขทั้งปวง

บริเวณที่ค่อนข้างดีที่เห็นคือ ขณะนี้มีต้นกระท้อนรสชาติดีเนื้อนุ่มเม็ดเล็ก เรียงรายชูพวงผลสีเหลืองส้มสูงกว่า ๒๐ ต้น ในไม้ชำผืนดินตรงนี้ทางกลุ่มหวังจะปรับให้เป็นลานทรายคล้ายลานหินโค้งในสวนโมกข์ ด้วยต้องการมีไว้เป็นลานพบปะลานพัก ลานปฏิบัติธรรม และเป็นลานสำหรับก่อเกิดกระบวนการสร้างปัญญาใหญ่ในอนาคต

ถัดออกมา ด้านหน้าติดถนนคอนกรีตที่ใช้สัญจรในหมู่บ้านมีบ่อดินรูปทรงกลม หน้าโนบ่อใสแจ๋วกระทั้งมองเห็นปลาเล็กปลาน้อยดำผุดดำว่ายจนผิวน้ำกระเพื่อม ติดกับรูปปั้นควายตัวใหญ่ดำเมื่อมที่นอนหมอบทำหน้าหนึ่ง

คือ “ที่ทำการของกลุ่มสร้างสุข ชุมชนบ้านไส
ตันทอง” ซึ่งปัจจุบันสมาชิกกลุ่มเรียกกันจน
ติดปากว่า “ค่าย”

ภายในพื้นที่อเนกประสงค์ขนาดย่อมซึ่ง
รวมบ้านไม้ได้ถนัดหลังเล็กไว้ด้วยนั้น ใช้เป็น
ทั้งสถานที่พบปะสังสรรค์ เป็นที่ประชุมกลุ่ม
เป็นที่ผสมปุ๋ยชีวภาพ เป็นแปลงเพาะชำพันธุ์ไม้
พื้นเมือง เป็นแหล่งสาธิตเพาะเลี้ยงปลาทุกใน
บ่อพลาสติก เป็นลานแสดงศิลปะนานาชาติ
และเป็นห้องสมุดจีวที่มีหนังสืออดลิ้นนำอ่าน
เรียงตัวนับร้อยเล่มภายในตู้ไม้ไร้กุญแจคล้องปิด

ทุกสิ่งทุกอย่างในอาณาบริเวณประมาณ
๒ ไร่ของแหล่งเรียนรู้แห่งนี้เต็มไปด้วยสัญลักษณ์
ต้นไม้นานาพันธุ์ สิ่งปลูกสร้างทุกหลัง รูปปั้นทุกชิ้น
บ่อน้ำแต่ละบ่อ รวมถึงข้อความบนแผ่นไม้
ล้วนมีความหมาย ไม่เว้นกระทั่งเม็ดทราย

ใต้ฝ่าเท้า ขึ้นอยู่กับใครจะเลือกเก็บอะไรมาเรียนรู้และขบคิด ความไม่รู้
ใช้ความง้อ ที่นี้จึงเปิดโอกาสให้ผู้คนที่ใช้เวลาอย่างเต็มที่เพื่อศึกษาเรียนรู้
ค่อยๆ ซึม ค่อยๆ ชับ จากน้อยไปมาก จากอวิชชาสู่ปัญญา ไม่ต้องเร่ง
ไม่ต้องรีบ ขอแค่เปิดใจรับ...

เพราะอยู่ท่ามกลางธรรมชาติและห่างไกลจากตัวเมืองใหญ่
ทำให้โรงเรียนชีวิตไสตันทองได้รับประโยชน์จากธรรมชาติและใกล้ชิดกับ
วัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวบ้าน นักเรียนหลากวัยได้รับอิทธิพลจากต้นไม้
สายน้ำ ทุ่งโล่ง และฤดูกาล อิทธิพลอีกทางหนึ่งก็มาจาก วัฒนธรรม

ประเพณี ศิลปะการแสดงพื้นบ้าน และเรื่องราว
รอบตัวที่เกี่ยวข้องกับวิถีของการหาอยู่หากิน
ทุกสิ่งอย่างจึงสมรมบมิวิชาอยู่ได้แม้ในที่ผืนเดียว

ความเคยชินของผู้คนโดยส่วนใหญ่
มักมองโรงเรียน ผ่านตัวอาคารสถานที่ซึ่ง
แบ่งซอยเป็นห้องเรียน มีหลักสูตรและตาราง
สอนแยกเป็นรายวิชา ครูผู้สอนต้องจบปริญญา
โดยมีวุฒิบัตรจากสถาบันการศึกษาที่มีกฎหมาย
รับรอง ประเมินความรู้ของเด็กโดยการวัดผล
จากการสอบและใช้ตัวเลขในกระดาษเป็นเกณฑ์
ตัดสินสติปัญญาผู้เรียน

แต่ที่โรงเรียนชีวิตไสตันทองไม่ได้เป็น
เช่นนั้น ห้องเรียนของที่นี่อยู่กลางสนาม เรียน
กับครูที่เป็นแม่ไก่ สายน้ำ ลำธาร ป่าเขา
และจากผู้คนในชุมชน ดังนั้น จึงไม่จำเป็นต้อง
มีตึกเรียน โต๊ะ หรือม้านั่ง ไม่จำเป็นต้องมี
กระดานดำหรือปากกาเคมี เพราะรูปแบบการ
เรียนรู้เป็นกระบวนการที่น้อมนำให้ผู้เรียนได้นำตัวเองไปใกล้ชิดกับโลก
ถือเป็นการศึกษาที่ดำเนินไปในอ้อมกอดของธรรมชาติ

ปัจจัยสำคัญอีกประการหนึ่งของการจัดการเรียนรู้แบบนี้ คือ
ให้สมาชิกของกลุ่มสร้างสุข ได้ร่วมสร้าง ร่วมร่าง ร่วมเรียน และร่วมรู้
ไปด้วยกัน เพื่อเน้นให้ทั้งผู้เรียนและผู้สอนเกิดความเข้าใจ เกิดความรัก
และมีศรัทธาในการใช้ชีวิต

คนกลุ่มเล็กๆ ที่พลิกชีวิต

กลุ่มสร้างสุข ชุมชนบ้านไสตันทอง ตั้งอยู่ที่หมู่ 2 บ้านนาสระ ตำบลท้ายสำเภา อำเภอลำลูกกา จังหวัดนครราชสีมา บ้านนาสระ เป็นหมู่บ้านที่ติดลำคลองเสารง ซึ่งเป็นคลองที่เป็นเส้นทางสัญจรของคนในจังหวัดลีสืบเนื่องมาแต่โบราณ จากทั้งอำเภอลานสกา อำเภอรัตนพิบูลย์ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ รวมถึงอำเภอลำลูกกา

โดยล่องผ่านอำเภอลำลูกกาลงสู่อำเภอปากพนัง ด้านทิศตะวันออกของบ้านนาสระ เป็น “ป่าไผ่” ซึ่งเกิดจากการแผ้วถางเขาปรนพื้นที่ทำไร่ปลูกข้าว หลังการเก็บเกี่ยวข้าวได้ปล่อยทิ้งร้างจนเกิดเป็นสภาพป่ากลายเป็นป่าที่มีต้นทงขึ้นอยู่มากมาย เรียงรายเป็นแถวแนว ชาวบ้าน

โดยทั่วไปเรียกป่าไผ่แห่งนี้ว่า “ไผ่ตันทอง” และเรียกชุมชนในบ้านนาสระแถบนี้ว่า “ชุมชนบ้านไสตันทอง” ตามความโดดเด่นของลักษณะพื้นที่

กลุ่มสร้างสุขมีสมาชิกกลุ่มหลักจาก 13 ครัวเรือนในเบื้องต้น ขยายเป็น 25 ครัวเรือนในปัจจุบัน และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มจำนวนมากขึ้นในอนาคต อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าสมาชิก

กลุ่มสร้างสุขในวันนี้ มีไม่มากนัก แต่สามารถพึ่งพิงตัวเองได้ มีการจัดการตัวเองให้พร้อมในทุกเรื่อง นับตั้งแต่การปลูกผักตักปลาไว้ประกอบอาหาร ถึงไม่เหลือขาย แต่ก็พออยู่พอกินในครอบครัว

ณ วันนี้ กลุ่มเล็กๆ กลุ่มนี้ซึ่งพร้อมใจกันพลิกวิถีชีวิตตัวเอง เริ่มจากการแก้ปัญหาเรื่องสวนป่านาไร่ และมีความคิดที่จะทำเกษตรปลอดสารเคมี เรียงรู้เรื่องการทำปุ๋ยชีวภาพร่วมกับทำแปลงเพาะชำ พืชผัก และไม้ยืนต้น

จากเรื่องของวิถีของการหาอยู่หากิน กลุ่มก็ได้แตกแขนงไปเรื่องอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นการสืบค้นพิธีกรรมทางศาสนา การฟื้นฟูประเพณีและศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่น มีกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นในทุกกลุ่มวัยทุกเสาร์-อาทิตย์ เป็นวันที่เยาวชนในพื้นที่ได้มาร่วมเรียนรู้เรื่องการเกษตรควบคู่ไปกับค้นหาการ วัฒนธรรมสวณะก็มีการจัดพิธีกรรมทางศาสนา

วันสำคัญอื่นๆ ไม่ว่าจะเป็นประเพณีหรือวันสำคัญทางราชการ กลุ่มก็เห็นค่าและสรรหากิจกรรมให้ทำร่วมกันไม่เคยขาด โดยทุกกิจกรรม เป็นทั้งการเรียนรู้และทดลอง

มีกลยุทธ์และความหมายเพื่อการศึกษา อบรม บ่มเพาะ ชัดเจน และเป็นเครื่องมือ ที่ชักนำผู้คนออกมาจากโลกของทุนนิยมและบริโคนิยม หันหลังกลับไปสู่วิถีชีวิตแบบดั้งเดิม ซึ่งมีความงดงาม เรียบง่าย เป็น “โรงเรียนวิถีใหม่...หัวใจมนุษย์” ที่ถักร้อยเครือข่ายใหญ่น้อย ให้ผสมผสานสัมพันธ์กันกลายเป็น “แหล่งสร้างสุข” ชุมชนต้นแบบที่กำลัง มีกลายแฉลบจากหลายแหล่งแห่งที่ ต้องการเข้ามาร่วมแลกเปลี่ยน เรียนรู้มากที่สุดชุมชนหนึ่ง

แต่การมาถึงจุดนี้ได้ เส้นทางของ “กลุ่มสร้างสุข ชุมชนบ้าน ไส้ตันทอง” ผู้ร่วมสร้าง “โรงเรียนชีวิต” ให้เกิดขึ้นเพื่อท้าทายระบบการศึกษาแห่งชาติที่เป็นอยู่ในปัจจุบัน คงไม่ใช่สายสั้นๆ

การลงลึกย้อนรอยถึงความคิดจิตประสงค์ เหตุผล แนวความคิด ตลอดจนกิจกรรมหลากหลายที่ “โรงเรียนชีวิต” จนเป็นชุมชนต้นแบบ เล็กๆ ที่มีความเข้มแข็งชุมชนหนึ่งในปัจจุบัน น่าจะมีประโยชน์ โดยเฉพาะ การได้รู้ว่า ณ ที่แห่งนี้ มีการ ร่วม...ร้าง...สร้าง...รู้ กันอย่างไร? อย่างน้อยก็สะท้อนให้เห็นชัดเจนขึ้นว่า “พลังของชุมชนสามารถ เปลี่ยนแปลงโลกได้” นั้น ยังมีอยู่จริงในสังคมไทย ☸

บทที่ 2

กลับคืนบ้านเกิด... : ความมุ่งมั่น
ของชายชื่อ... “สมพงษ์”

การก่อตัวของกลุ่มสร้างสุข จนเข้มแข็งในปัจจุบัน ไม่อาจ ละเลยพลังการขับเคลื่อน ของชายผิวคล้ำบนเรือนกายกว้างตอก ยาววา หนาตึบ ผู้ชายวัยเกษียณราชการที่ชื่อ “สมพงษ์ สงวนพงศ์” !

“อาจารย์สมพงษ์ สงวนพงศ์” เป็นผู้ที่ริเริ่มหนุนเสริมให้ผู้คน รวมกลุ่ม ได้เรียนรู้และพัฒนาชีวิตทั้งเรื่องภายในและภายนอก สร้างศักยภาพให้ชาวบ้านเกิดจิตสำนึกแห่งความรักในชุมชนของตนเอง

สิ่งนี้เริ่มต้นเมื่อสมพงษ์ ในฐานะลูกหลานของชุมชนบ้านไส้ตันทอง ที่เคยแค่เฝ้าติดตามความเปลี่ยนแปลงของบ้านเกิด ได้ตัดสินใจหันตัวเอง เข้าร่วมแก้ปัญหา กับชุมชนจนสามารถพลิกวิกฤติได้ในระดับหนึ่ง

การปฏิบัติภารกิจเพื่อบ้านเกิดซึ่งเริ่มจากเรื่องของทหารอยู่หากิน ได้แตกหน่อออกไปถึงเรื่องอื่นๆ ผ่านกิจกรรมสร้างการเรียนรู้ที่เกิดขึ้น ในทุกกลุ่มวัย

ใคร...คือแรงขับเคลื่อนที่ทำให้ผู้ชายคนนี้ทำสิ่งที่แตกออกกระแสวิถีของคนทั่วไป อะไร...ที่ทำให้เขากลับมาทำหลายอย่างที่เติมไปด้วยคำถามของผู้คนบางกลุ่มว่า...“*จะทำไป...ทำไมกัน ?*”

อาจารย์สมพันธ์ สวณนัมภ์

การที่อาจารย์สมพงษ์ตัดสินใจหันกลับมาชุมชนที่ฝังรกรากของตน และเป็นสมาชิกคนสำคัญของกลุ่มสร้างสุข เขาได้ผ่านบ้านหลอมมากมายในแต่ละช่วงชีวิต สิ่งสมประสงค์และเรียนรู้จนตกผลึกเป็นต้นทุนทางความคิด เกิดเป็นแรงบันดาลใจเพื่อทำงานเชิงจิตอาสาที่มีลมหายใจเข้าออกเป็นสำนึกรักบ้านเกิด เขาเชื่อว่าบ้านหลอมสำคัญที่สุดมาจาก “พ่อ” ผู้ที่เขารักและศรัทธามากที่สุดในชีวิตนั่นเอง

“...คุณพ่อทำสิ่งที่ถูกต้อง อะไรที่ผิดกฎเกณฑ์กติกาจะไม่ทำ จะไม่ทำสิ่งชั่วร้าย ถ้าตามหลักพุทธศาสนาแล้วก็คือ ทำดีให้ถึงพร้อมด้วยการไม่ทำความชั่วทั้งปวง...”

คุณพ่อชื่น สวงนพงศ์ เป็นคนขี้สงสัย เป็นคนช่างคิดและทดลองทำ เห็นอะไรที่ติงาม กลับมาที่บ้านก็มาเล่าให้ลูกฟัง หรือเขียนไว้

ให้เห็นตามฝ่าบ้าน ถึงแม้ไม่ได้บวชไม่ได้เรียน จบเพียงแค่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 2 แต่ก็สามารถนำประสบการณ์ชีวิตที่ได้จากการเรียนรู้ถูกผิดมาสอนลูก

“ความซื่อสัตย์ที่สุดยอด ความขยัน ความอดทน ความไม่โกรธ นี่เป็นเรื่องแปลกมาก คุณพ่อจะไม่มี จะไม่โกรธ เห็นเขาโกรธกันก็หาทางไกลเกลี้ย และก็สำเร็จด้วย แล้วอีกอย่างที่พ่อสอนคือ สอนให้แพ้ ให้เป็นผู้แพ้ ซึ่งเป็นเรื่องแปลกมาก พ่อบอกว่า แพ้ไปเถอะ อย่าไปวุ่นวาย ทำมาหากินของเราไป เราก็ไม่ต้องกังวลว่าเดี๋ยวคนนั้นจะมาแกล้งมาฆ่า เพราะการเป็นคนซื่อสัตย์และประนีประนอมนี้เอง ทำให้พ่อได้เข้าไปช่วยไกลเกลี้ยให้กับคนในชุมชนเสมอ อย่างกรณีพิพาทเรื่องที่ดินชาวบ้าน โดยมากเรื่องเขตรั่ว ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน มาเจรจา ก็เอาไม่อยู่ เรียกคุณพ่อไป คุณพ่อก็คุย ตกลงกันได้ เรื่องก็จบ”

ลักษณะความเป็นผู้นำธรรมชาติของพ่อนี้เอง ทำให้ลูกชายภาคภูมิใจอยู่เสมอๆ สังเกตได้จากน้ำเสียงและแววตาเมื่อพูดถึงพ่อ

“เราเรียนสูงกลับไปบ้าน ชาวบ้านพอรู้ว่า เป็นลูกคุณพ่อบ๊อบ เขาจะบอกว่า คุณพ่อคืออย่างนั้นคืออย่างนี้ นี่คือชีวิตของคุณพ่อ เพราะฉะนั้นหลายๆ เรื่องหล่อหลอมเรา อย่างภูมิปัญญาชาวบ้านเรื่องความประหยัด เช่น เวลาอาบน้ำ พ่อจะเรียกลูกๆ มาใกล้ต้นมะนาวที่พ่อปลูกไว้ พอลูกมาถึง ก็วางขากรวม (คร่อม : ผู้เขียน) ต้นมะนาว ลูกๆ ทุกคนก็มาอยู่รอบตัว ตักน้ำมาถูราดลงบนหัว ลงมาที่ตัว ลงมาที่ลูก สุดท้ายน้ำทั้งหมดก็ลงไปต้นมะนาว เป็นแบบนี้ เราก็ไม่คิดอะไร แต่ช่วงหลัง พ่อกระแสบอกเพียงมา เราก็ย้อนกลับไปคิดถึงสิ่งที่พ่อทำ ก็คิดได้ว่า พ่อคิดโดยอัตโนมัติ

ดีกว่าที่น้ำจะทิ้งเปล้า มันได้ตั้ง 3 เด้ง ตัวเอง ลูก และต้นมะนาว ไม่ต้องไปชนน้ำให้เหนื่อยอีก นี่คือความคิดความอ่านของพ่อ สรุปได้ว่า พ่อจะคิดไปเรื่อย อะไรดีก็ทำทันที”

ความดั่งมั่น ยืนหยัด ไม่ทอดถอย ของพ่อ ช่วยก่อหน่ออ่อนทางความคิดให้กับเด็กชายสมพงษ์ในวันนั้น ต่อมา เมื่อชีวิตต้องโอดแล่นจากบ้านและครอบครัว เข้าหอลอมหลากหลายก็เข้ามาสู่ชีวิตของเขา เริ่มจากการไปเรียนต่อชั้นมัธยมศึกษาในตัวเมือง โชคดีได้เจอตัวแบบแห่งการทำมาหากินและการใช้ชีวิตอย่างตา-ยายอุปถัมภ์

“ผมไปอยู่กับยายที่อำเภออ่อนพิบูลย์ โชคดีมาก ยายมีสามีเป็นคนจีน กวางตุ้ง เป็นช่างประจำเรือชุดแร่ มาจากกวางตุ้ง คนที่มาจากแผ่นดินใหญ่ กล้าไปตายเอาดาบหน้าไม่ต้องมีอะไรดี ในช่วงไปอยู่ที่อ่อนพิบูลย์ ม.1-ม.6 ช่วงหกปีนี้ได้อะไรดี๊จ จากคนจีนคนนั้นเยอะมาก ที่ซัดจ และติดมากับตัวเอง ก็คือ เวลาเรียก เรียกบับต้องขาน ขานแล้ววิ่ง วิ่งไปหาทันที พอถามเขาก็บอกเหตุผลว่า ขณะเรียกนั้นหมายถึงต้องการความช่วยเหลือแล้ว ไม่ใช่อีก 5 นาที 10 นาที พ่อเรียกบับต้องวิ่ง หรือในเรื่องของการทำงาน สมมุติเขาใช้เรา อะ ! วันนั้นเวลา 2 โมงถึง 3 โมงเช้า ทำตัวให้ว่าง อี๊มีงานให้ลื้อช่วยทำ เขาจะวางไว้เสร็จเลยว่กัชั่วโมง แล้วอย่างที่ว่าว่าเขาเป็นช่าง เขาก็เป๊ะ ถ้าเสร็จคือเสร็จ ไม่เสร็จคือหยุด ไม่มีอีกหนอยต่อให้เสร็จ กติกาเขาเยี่ยมมาก แล้วเวลาเขาทำหุ่มเติมที่ เพราะฉะนั้น เราไปอยู่นี้ก็ติดนิสัยอันนี้ ทีหลังพ่อเป็นครูเราก็คุ้ยนักเรียนแบบนี้ อีกอย่างที่ได้จากท่านก็คือเมื่อโกรธไม่สอน แต่จะเจี๊ยบ เมื่ออารมณ์ดีกินข้าวกินปลาอ่อมแล้ว ก็เรียกมานั่งคุย”

เมื่อจบมัธยมศึกษา สูโรงเรียนฝึกหัดครูที่สงขลา เป็นนักศึกษา ระดับปริญญาตรีและเป็นครูฝึกสอนจังหวัดชลบุรี กระทั่งกลับลงมาเป็นอาจารย์สอนนักเรียนที่โรงเรียนเบญจมราชูทิศ ที่จังหวัดนครศรีธรรมราช บ้านเกิด การคลุกคลีกับโลกของกิจกรรมเมื่อครั้งเป็นนักเรียนนักศึกษา เมื่อมาเป็นอาจารย์ที่ปรึกษาหมวดกิจกรรมของโรงเรียนที่ต้องทำงานร่วมกับนักเรียน เขาก็ค่อยๆ ลังสมประสบการณ์มากขึ้นเรื่อยๆ โดยเฉพาะจิตวิญญาณความเป็นครู

“การใช้ชีวิตและความเป็นครูมีต้นแบบจากตรงนั้นหมดเลย เราจะ มีต้นแบบที่ดี เมื่อก่อนนั้นคือต้นแบบที่บริสุทธิ์ ไม่มีอะไรแอบแฝง เมตตา รัก ห่วงดี แล้วก็เห็นชัดๆ เรื่องของการใช้ชีวิต ดำเนินชีวิต หลักคิดอะไร ต่างๆ คำพูดคำจา เขาก็เลียนแบบอาจารย์ที่สอนเรามาเยอะเหมือนกัน ชีวิตผมอยู่กับกิจกรรมมาตลอด เรามาประเมินกับตัวเอง เนี่ยะ ! กิจกรรมทำให้เราเป็นคนขึ้นเยอะ เราได้จากประสบการณ์ตรง ทำให้เรารู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักแก้ปัญหา จึงเห็นความสำคัญของกิจกรรมและอยากจะทำให้เด็กๆ ได้ผ่านการทำกิจกรรม ผมใช้สโลแกนของหมวดวิชากิจกรรมว่า ‘แบบฝึกหัดของชีวิตคือกิจกรรม’ เพราะต้องการให้เรามีความพร้อมในเรื่องของการใช้ชีวิตต่อไปเขาจะเข้าใจที่เข้าใจน้อง เข้าใจพ่อแม่ เข้าใจสังคม เป็นคนดี และไม่เอาเปรียบสังคม”

เพราะความเชื่อมั่นในกิจกรรม อาจารย์สมพงษ์ใช้เวลาปลูกฝัง เรื่องของกิจกรรมในโรงเรียนมาไม่น้อยกว่า 20 ปี จากช่วงแรกๆ ที่ทำความเข้าใจ ศึกษาเรียนรู้ จนกระทั่งนักเรียนเริ่มมีแนวคิดที่จะทำกิจกรรมกันมากขึ้น และด้วยความหวังตั้งใจที่จะปลูกฝังเด็กให้รักกิจกรรมนี้เอง จึงเชื่อเชิญนักคิดนักกิจกรรมทางสังคมจากองค์กรอื่นในตัวจังหวัดมาเป็นวิทยากร

ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์เพื่อให้นักเรียนได้เรียนรู้โลกรอบข้าง โดยเฉพาะกับ “นายแพทย์บัญชา พงษ์พานิช” หมอนักกิจกรรมเพื่อสังคมคนสำคัญของจังหวัดนครศรีธรรมราช

“มีหลักคิดว่า อย่างน้อยเด็กควรได้รับรู้ว่า ขณะนี้ผู้ใหญ่ในบ้านเมืองทำอะไรกันอยู่บ้าง และเนื่องจากหมอบัญชาเป็นคนหนุ่มไฟแรง รักบ้านรักเมือง หมอจึงเป็นวิทยากรตัวเอกของกรรมการนักเรียน และท่านก็มีความสุขกับการมาตรงนี้ ช่วงนั้นจึงได้พูดคุยและคลุกคลีกับหมอบัญชาอยู่ตลอด โดยเฉพาะการได้ฟังปาฐกถาโกมลศิมทองของหมอบัญชาเรื่อง ‘ก็เพราะรักแผ่นดินเกิด’ ผมชอบแนวคิดของหมอมาก” อาจารย์ให้เหตุผลของการเชิญบุคคลจากภายนอกเข้าสู่รั้วโรงเรียน

นี่เองคือแรงกระตุ้นให้อาจารย์สมพงษ์เริ่มเห็นทิศทางที่จะกลับไปบ้านเกิด โดยใช้กิจกรรมเป็นเครื่องมือหลักในการปฏิบัติภารกิจความดีที่เคียดหวัดหวังเอาไว้ เพราะมีคำถามในใจต่อระบบใหญ่ทั้งระบบของ “การศึกษา” ว่ามันใช่และเป็นแนวทางที่ถูกต้องจริงหรือไม่ การศึกษาจึงทำให้คนหันหลังทิ้ง “ถิ่น” ของตนมากขึ้นทุกขณะ เขาจึงคิดว่าน่าจะเริ่มจากตัวเขาเองนี่แหละ บางทีนี่อาจเป็นที่มาของการตัดสินใจเกษียณอายุราชการก่อนกำหนด เพียงเพื่อจะหันกลับไปดูบ้านเกิดและชุมชนที่รักของตนเองเคยฝังอยู่

นี่เขามีความมุ่งมั่นถึงขนาดนั้นเลยหรือ ?!!!

“ตอนนั้นอายุก็ 57 แล้ว ก็คิดว่าเราอยู่ในโรงเรียนร่วม 30 ปีเต็ม และทำงานมาทั้งโรงเรียน กับนักเรียน กับหน่วยราชการต่างๆ ทุ่มเทเต็มที่จนสุดความสามารถ อีก 3 ปี ก็จะเกษียณ แล้วก็มีความตั้งใจที่จะทดแทนบุญคุณของบ้านเกิดด้วย หมายความว่า ในชุมชนบ้านเกิดจะอะไรยังไง จะพร้อมไม่พร้อม จะมีปัญหาอย่างไรก็ตาม ยังไงก็ตาม ในส่วนของเรา คิดว่าน่าจะกลับไปช่วยไปทำอะไรได้ ก็คิดว่าอายุใกล้ๆ 70 คงไม่มีแรงจะทำก็เหลือเวลาอีก 15 ปี คิดว่าเราต้องหันกลับไปดูแลบ้านเกิด เพราะเราได้ทั้งมาตั้งแต่ต้น ไม่มีเวลากลับไปเลย ดูแลตามความรู้ความสามารถตามที่พอจะทำได้ ก็เลยเออร์ปปลายปี 44 พอลอกไปบับ ก็กลับไปดูไปศึกษาหาข้อมูลว่า จะเริ่มต้นยังไง จะเอาเหลี่ยมไหนเข้ากับชาวบ้าน ใช้เวลาอยู่ 1 ปี สำหรับหาข้อมูลตรงนี้ ก็พอจะได้ข้อสรุป”

การกลับไปบ้านเกิดครั้งนี้ อาจารย์สมพงษ์ได้อาศัยเบ้าหลอมจากแต่ละช่วงวัยของชีวิต ใช้เป็นเข็มทิศช่วยให้การเดินทางสู่โลกใบใหม่ มีความชัดเจนขึ้น ชัดเจนกับความตั้งใจที่เต็มเปี่ยมพร้อมๆ ปณิธานอันยิ่งใหญ่ที่จะเดินตามรอยเท้าพ่อผู้ล่วงลับ

“พ่อไม่ได้รับการศึกษาอะไรในระบบ แต่ใช้ความคิดจากความจริง
ที่มีอยู่ในธรรมชาติ แล้วสังเกตมาคิดมาทำด้วยตนเอง โดยที่ไม่เคยเห็น
อะไรมาก่อน พ่อยังทำได้ขนาดนั้น เรามีโอกาสมากกว่าพ่อเยอะ ที่เราทำ
มานี้ ยังไม่ได้หนึ่งในสิบของพ่อเลย เรายังอายุพ่อถ้าเราอยู่เฉย เราจึงไม่ท้อ
มุงมั่นที่จะทำงานกว่าจะหมดแรง” ❁

บทที่ 3

พลิกฟื้นวิกฤติ คบคิดก่อการดี : ต่อลมหายใจ ให้ยืนยาว ก่อนมะนาวลูกสุดท้ายจะตายร่วง

นครศรีธรรมราช เป็นจังหวัดที่มีภูเขา แม่น้ำ ทะเล ทั้งที่ราบลุ่ม
และที่ดอนสูงๆ ต่ำๆ จึงเป็นผืนแผ่นดินอุดมสมบูรณ์ เพราะมีลมมรสุม
พัดผ่านสองด้านในจังหวัดเดียวกัน คือ ลมมรสุมตะวันออกเฉียงเหนือและ
ลมมรสุมตะวันตกเฉียงใต้

พื้นที่ของบ้านไสตันงมีลักษณะลุ่มสลับกับที่ราบ ลำคลองตัดผ่าน
จึงเหมาะสำหรับทำนาและทำสวน ซึ่งที่ผ่านมาในอดีต ชาวบ้านในแถบนี้
ก็ทำนาและทำสวนผลไม้ ส่วนใหญ่แล้วเป็นลักษณะการทำแบบสมรม
เป็นไร่นาสวนผสม ปลูกผักพืชตามฤดูกาล โดยอาศัย ลม ฟ้า ป่า น้ำ
ตามธรรมชาติเป็นผู้กำหนดผลผลิต

แต่เมื่อรัฐบาลไทยซึ่งมีนโยบายพัฒนาเศรษฐกิจและสังคม ต้องการให้เกษตรกรเร่งผลผลิตเพื่อสนองต่อความต้องการของโลก โดยมีเงินเป็นเป้าหมายสำคัญ การผลิตภาคเกษตรกรรมเกิดการขยายตัวอย่างกว้างขวาง คราวนั้นผู้คนในชุมชนบ้านไสตันหงพากันตื่นตื่นกับการสร้างสวนมะนาว เพราะขายได้ราคาดี ชาวบ้านมีรายได้จากผลผลิตสูง จึงโหมทำลายสวนยางพาราและนาข้าว เพราะหวังเพิ่มผลผลิตของตัวเองให้มากที่สุด ด้วยเหตุนี้ จึงพร้อมใจกันเร่งเอาปุ๋ยใส่ดิน ฉีดฮอร์โมนบำรุง ดอกผล พันธุ์น้ำหมักล่าแมลง กระหน้าฉีดจนสารเคมีคลั่งไปทั่ว ที่สุดพืชก็ตายตามมา อากาศเสีย แม่น้ำเน่า ผืนดินตาย มะนาวที่เคยแตกดอกออกผลก็เหี่ยว สุดท้ายผู้คนก็หมดตัว บ้านแตกสาแหรกขาด หลายครอบครัวต้องทิ้งงานสวนงานไร่ไปรับจ้างรายวัน เพื่อดิ้นรนหาเงินมาเจือจางให้ครอบครัวอยู่ได้ หลายครอบครัวต้องเป็นหนี้สิน จากปัญหา ระดับครอบครัว ก็กลายเป็นปัญหาของชุมชนในที่สุด

ปัจจุบันแทบไม่เห็นสวนมะนาวในบ้านไสตันหง เพราะชาวสวนคงไม่อยากเห็นอนุสรณ์แสดงใจที่มองยามใดใจหายยามนั้น จึงเหลือคน

ปลูกมะนาวเพียงไม่กี่ราย โดยเฉพาะสวนมะนาวของ **พ่อสุทิน สุขความดี** ที่ยังพอเห็นมะนาวต้นสุดท้าย เพื่อเป็นหลักฐานยืนยันว่าช่วงเวลาหนึ่ง ณ ที่แห่งนี้ **“มะนาวน้ำดี”** เคยลือเลื่องเฟื่องฟูมากเพียงใด

“ชุมชนบ้านเกิดเป็นชุมชนเกษตรชัดเจน เป็นเกษตรผสมผสาน ที่เรียกว่าสวนสมรม ยุคก่อนนั้นมีทั้งนาข้าว สวนผลไม้

ไม่ใช่สวนพัฒนา นาข้าวทำเพื่อจะใช้กินตลอดปี ประกอบกับช่วง 10 ปีที่ผ่านมาวิกฤติมะนาว ก็ตามดูมาตลอด มันวิกฤติถึงขนาดที่ว่าไม่สามารถปลูกมะนาวได้ในท้องถิ่นอีกแล้ว ก่อนหน้านั้นมันเป็นพืชเศรษฐกิจของตรงนั้นเลย เขาก็เลยปลูกที่อื่นแทน ปลูกผลไม้ มังคุด เงาะ ลองกอง ทุเรียน เป็นผลไม้พวกนี้”

อาจารย์สมพงษ์รับรู้และเห็นความเปลี่ยนแปลงที่บ้านเกิดมาตลอดระยะเวลาเมื่อครั้งเป็นครุคณิตศาสตร์และเป็นอาจารย์ที่ปรึกษา หมวดกิจกรรมในโรงเรียน แต่ทำได้ก็เพียงเฝ้ามองด้วยความหวังโย

ระหว่างที่จับทิศจับทางว่าจะเอาอย่างไรดีกับไสตันหงบ้านเกิด หลังจากเกษียณอายุราชการก่อนกำหนด นายแพทย์**บัญชา พงษ์พานิช** นักกิจกรรมเพื่อสังคม อดีตประธานชมรมแพทย์ ทันตแพทย์ และผู้ร่วมก่อตั้งสวนสร้างสรรค์นคร-บวรรัตน์ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งขณะนั้นเป็นคนะทำงานเครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช (คสจ.นศ.) กำลังดำเนินการสนับสนุนโครงการสร้างเสริมสุขภาพพสกมายที่เกิดขึ้นจากการขับเคลื่อนขององค์กรพันธมิตรต่างๆ ในเมืองนคร ภายใต้การสนับสนุนงบประมาณจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ทราบว่าอาจารย์ออกมาเป็นราษฎรอิสระเรียบร้อยแล้ว จึงชักชวนให้มาร่วมทำงานด้วยกัน ประสบการณ์ใหม่ขอชีวิตก็เริ่มขึ้น ตามคำบอกเล่าของอาจารย์สมพงษ์

“พอทราบข่าวว่าผมลาออกก่อนเกษียณ หมอก็ให้ช่วยไปอยู่กับ สสส. เป็นคนะทำงานระดับจังหวัด ผมก็บอกว่า ขอเวลาไปตั้งตัวสักหนึ่งปี ปีนั้น สสส. ออกมาต่างจังหวัดพอดี ถ้าผมเออร์รี่บับถ้าทำเลยก็ได้เริ่มต้นเลย ตอนนั้นปี 2544 ผมก็ขออนุญาตพัก 1 ปีก่อน พอรุ่งปีก็ไปร่วมกับหมอบัญชา

ไปเป็นเจ้าของหน้าที เป็นคณะกรรมการพิจารณาโครงการอะไรต่างๆ คือ คล้ายๆ กับเป็นวิทยากรที่เลี้ยง ไปช่วยดูโครงการบ้าง จากการทำงานตรงนั้น 1 ปี ทำให้รู้ว่า การที่จะมีโครงการที่ สสส.จะสนับสนุนได้ มีทางเดินยังไง ที่มาที่ไปยังไง การที่ สสส.จะอนุมัติโครงการนั้นๆ มีหลักเกณฑ์อะไรอยู่ ต้องเขียนโครงการ ต้องนำเสนอโครงการ ต้องมีบัญชี สารพัดอย่าง ก็ได้ว่า หนทางที่จะได้มาซึ่งบที่จะไปทำอะไรกับชุมชน พอจะรู้แนวของข้างบน อย่างน้อยก็ สสส. ของอย่างอื่นก็คงจะไม่ต่างกันเท่าไรในเรื่องหน่วยงาน ที่สนับสนุน ก็ทำตรงนั้นครบปี ก็ไปรู้ว่าชุมชนเราเป็นยังไง ไปรู้ว่าทางที่จะ ได้มาของบช่วยเหลือสนับสนุน"

จากต้นถึงปลาย พ.ศ. 2546 หนึ่งปีเต็มกับการร่วมเป็นคณะทำงาน เครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช ทำให้อาจารย์สมพงษ์ เข้าใจและเห็นช่องทางทำอะไรที่บ้านเกิดได้บ้างแล้ว ระหว่างนั้นก็ไปๆ มาๆ เข้าๆ ออกๆ ชุมชนตลอด พอครบปี แรงใจและไฟฝันก็แรงเร้าเต็มหัวอก จิตสำนึกด้านในเริ่มทวงสัญญาว่า คงจะหอดเวลาให้เข้าไปกว่านี้ไม่ได้อีกแล้ว...

"ผมก็ขอหมอบัญชาว่า ของลงไปปฏิบัติในชุมชนเองในชุมชนจริง ซึ่งจะหนักกว่า เพราะว่าผมเป็นคนพื้นที่ที่ทำงานคลุกคลีอยู่ตลอด จะให้มา เสนอแนะ จับประเด็นมาวิพากษ์วิจารณ์ผมไม่ถนัด หมอบัญชาที่ตกลง ผมก็เอาเลย ลงไปสู่ชุมชน"

การกลับบ้านเกิดของอาจารย์สมพงษ์ เริ่มก้าวแรกด้วยความมุ่งมั่น ไม่หวั่นถึงแม้ยังไม่มืองค์กรใดๆ ให้การสนับสนุนทุนดำเนินการ เมื่อตัดสินใจ และเชื่อในสิ่งที่กระทำ กระทำในสิ่งที่เชื่อ ก็ไม่จำเป็นต้องครั้นคร้ามต่อสิ่งใด คำว่า "หือถอย" สะกดอย่างไร ผู้ชายคนนั้นจำไม่ได้เสียแล้ว

"คือตั้งใจไว้แต่เดิมแล้วว่า จะลงมาบ้านเกิด เพราะฉะนั้น จะดึงบ จากไหน หรือไม่ได้ก็ไม่เป็นไร ที่นี้ก็มานั่งคิดว่า สำหรับชุมชนที่บ้านเกิด จะเอาอะไรมาเป็นสื่อตั้งคนมารวมกลุ่ม เพราะหลักการของรัฐหรือแหล่งทุน ที่ไหนก็ตาม ประการแรก ต้องมีกลุ่ม ต้องรวมกลุ่ม ถ้าไม่มีกลุ่มก็ไม่มีความหมาย ขอรับเงินสนับสนุนจากแหล่งไหน ที่นี้เอาตัวกลุ่มตรงนี้ถ้าฟังดูก็ไม่ยาก แต่พอไปปฏิบัติจริง กลุ่มอย่างนี้ตั้งยาก ตั้งกลุ่มนะไม่ยาก แต่ให้ยั่งยืนอยู่ รอดมันยากมาก ที่นี้ประสบการณ์ตรง เราก็พยายามคัดเลือกคนที่คิดว่า เห็นแก่ส่วนรวม เสียสละ มีความคิดความอ่านดี แต่ไม่ได้เน้นที่ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน อบต. ไม่ได้เน้นที่จุดนั้น เอาคนใกล้ชิดมารวมกลุ่ม ที่ใกล้ที่สุด ก็ ที่ น้อย หลาน กลุ่มญาติก่อน แล้วก็ในวงเพื่อนบ้านใกล้เคียง"

สื่อกลางเพื่อตั้งคนมารวมกลุ่ม หนีไม่พ้นเรื่องการหาอยู่หากิน ของชาวบ้าน นั่นก็คือ "การเกษตร" ซึ่งเป็นเสมือนชีวิตและลมหายใจ ของคนสวนคนไร่

"ผมเห็นว่า ดินก็เสื่อมไปเยอะ ประกอบกับปุ๋ยเคมีก็แพงขึ้นเยอะ เพราะฉะนั้น สิ่งแรกที่น่าจะเอามาเป็นสื่อในการรวมกลุ่ม ก็น่าจะเป็นเรื่องปุ๋ย เพราะทุกคนต้องการและทุกคนมีส่วน มีสวนผลไม้ที่เป็นของตนเอง อย่างน้อยคนหนึ่งก็ 3 ไร่ 5 ไร่ 6 ไร่ 10 ไร่ ไม่ได้มากมาย อาจารย์ชี้ถึง เหตุผล

หากมีใครที่ช่วยจุดตั้งชีวิตให้ขึ้นมาจากหลุมพรางของความ เจ็บปวดจากปัญหาวิกฤติเมื่อนาวคราวก่อนหน้าได้ คนในชุมชนก็น่าจะ เปิดใจรับ อาจารย์สมพงษ์คิดเช่นนั้น แต่คงเพราะด้วยสภาวะขัดแย้งโบราณที่ว่า "คนเดียวหัวหาย สองคนเพื่อนตาย" กระมัง อาจารย์จึงเริ่มหาผู้คิด

ที่ปรึกษาคนแรกที่นึกถึงและคิดว่าจะช่วยนำพาไปสู่หนทางของการแก้ปัญหาได้ก็คือ พระอาจารย์สุวรรณ คเวสโก เจ้าอาวาสวัดป่ายาง ตำบลท่าจิว อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช นั่นเอง

พระอาจารย์สุวรรณ คเวสโก

พระอาจารย์สุวรรณ คเวสโก พระนักปฏิบัติคนสำคัญของเมืองคอน พระผู้เป็นแกนนำให้คนในชุมชนของท่านมีการออมทรัพย์หลังจากตั้งกลุ่มทำปุ๋ยชีวภาพ โดยใช้กระบวนการทางคุณธรรม ในลักษณะของสังฆะ ซึ่งกระบวนการทำไปเรียนรู้ไปอย่างต่อเนื่อง จนพัฒนาเป็นเครือข่ายที่มีชื่อเรียกว่า

“เครือข่ายสังฆะออมทรัพย์” มีพระอาจารย์เป็นที่ปรึกษา

จากที่ได้เริ่มดำเนินการเมื่อปี 2542 ขณะนี้เครือข่ายสังฆะออมทรัพย์มีสมาชิกทั้งหมด 14 กลุ่ม ครอบคลุมพื้นที่ 8 อำเภอของจังหวัดนครศรีธรรมราช มีสมาชิก 1,026 คน มีเงินหมุนเวียนประมาณ 5 ล้านบาท รวมมีเงินหมุนเวียนทั้งเครือข่ายประมาณ 12 ล้านบาทเลยทีเดียว

ปัจจุบัน วัดป่ายาง ถือได้ว่าเป็นองค์กรเข้มแข็งองค์กรหนึ่งของประเทศ เป็นแหล่งเรียนรู้และอบรมให้แก่กลุ่มและเครือข่ายต่างๆ ทั้งในเรื่องของกระบวนการบริหารจัดการ ระบบสวัสดิการ ตลอดจนแนวคิดในการพัฒนาที่ว่าด้วยสังฆะชีวิต

“อาจารย์สุวรรณ ท่านมีความคิดในการทำงานว่า ทำอย่างไรให้ชุมชนรอบวัดอยู่ดีมีสุข เป็นต้นคิดที่ตรงกัน ท่านเป็นพระนักพัฒนา และท่านมีความรู้ความสามารถในเรื่องการทำปุ๋ยชีวภาพ มีสวนสาธิตอยู่ในบริเวณวัด เป็นศูนย์อบรมเกษตรกรอินทรีย์ชีวภาพ พุดต่างๆ ท่านเป็นผู้เชี่ยวชาญในระดับชาติของเกษตรอินทรีย์ ก็เอาหละ ไปปรึกษาท่าน แล้วก็ให้อาจารย์ไปคุยกับชาวบ้าน ผมจะนัดให้ โดยใช้ความรู้ของปุ๋ยหมักชีวภาพเป็นตัวแกน ครั้งแรกก็ให้ท่านช่วยเปิดวิสัยทัศน์เรื่องการใช้น้ำ ผลลัพธ์ของปุ๋ยเคมีเป็นยังไง ผลดีของปุ๋ยชีวภาพเป็นยังไง”

เมื่อตั้งหลักและปักฐานแล้วว่า กลุ่มจะต้องเกิดขึ้นให้ได้โดยอาศัยเรื่องปุ๋ยชีวภาพเป็นสื่อชักพา และมีที่ปรึกษาเป็นถึงพระผู้เชี่ยวชาญ อาจารย์สมพงศ์ก็ไม่กั๊งขาอีกแล้ว ยินดีสละทรัพย์ส่วนตัวเพื่อเริ่มต้น

“ช่วงสาธิตนี้ลงทุนให้เลย ก็ไม่มาก มีวัสดุอยู่ 2 อย่าง อย่างหนึ่งต้องซื้อหา อีกอย่างหนึ่งหาได้ในท้องถิ่น ส่วนที่ต้องซื้อ ผมก็ออกดั่งคิไป ก็ทำแค่ 5 กอง หนึ่งกองก็มีซีซีไเกอร์สองหนึ่ง รำกระสอบหนึ่ง 5 กอง ก็ 5 กระสอบ ไม่ใช่เรื่องหนักหนอะไร พอรู้ว่าทำอย่างนั้นก็โอเค เราก็ตั้งกลุ่มทำปุ๋ย ตอนนั้นได้ 25 ครอบครัว ก็พี่น้องก่อน วงศาคณาญาติ คนที่น่าจะเป็นไปได้ ก็จัดการทำทุกขั้นตอน ทั้งปุ๋ยหมักแห้ง ปุ๋ยน้ำ น้ำยาไล่แมลง เติร์มวัสดุในการทำปุ๋ยเตรียมไว้ มูลสัตว์ พวกรำละเอียด พวกกากน้ำตาล พวกสมุนไพรที่ใช้ในการไล่แมลง ข่า ตะไคร้หอม ลงมือทำกันจริงๆ เอามาสับๆ แล้วก็เอาไปดอง ส่วนปุ๋ยหมักแห้งก็คลุกๆๆ ตามสูตรที่ท่านบอกสรุปก็คือ เอ้า! มันไม่ยากอะไรนี้ วัสดุก็มีในท้องถิ่นเกือบทุกอย่าง”

ดูเหมือนว่า ความฝันของชายร่างสูงผิวคล้ำกำลังไต่เพดานของความ
ความเป็นจริง เพราะกลุ่มปุ๋ยชีวภาพกลุ่มนี้กำลังเบียดแซงกับสิ่งใหม่

“พวกเราช่วยกันทำปุ๋ยชีวภาพ เสร็จแล้วได้เท่าไรมาเฉลี่ย ผู้หญิง
ก็มาช่วยเย็บ ผู้ชายก็คูลูก คือเราเฉลี่ยเท่ากัน ทำเที่ยวแรกได้คนละ 30 ถุง
ประมาณ 8 ตัน ขึ้นวางบนชั้นพัก 10 วัน สามารถเอาไปใช้ได้เลย ก็ดีใจ
กันใหญ่ โห้ย! ตอนนั้นทำกันสนุกมาก ลูกเล็กเด็กแดงยังมาช่วยเลย”

จากน้ำเสียงที่อาจารย์สมพงษ์เล่า แสดงว่าบรรยากาศช่วงนั้นคง
ครึกครื้นกันน่าดู ทว่าเมื่อถึงช่วงไประยะหนึ่ง เขายับยั้งจากแค่การร่วมทำปุ๋ย
เพื่อแยกย้ายกันนำไปใช้ส่วนตัวแต่เพียงอย่างเดียว สถานการณ์กลุ่ม
เริ่มเปลี่ยน

“ต่อไปเกิดแนวขึ้นว่า เอ้! ไม่รู้ปุ๋ยที่ทำจะได้ผลจริงหรือเปล่า
เอาอย่างนี้ เราน่าจะมาทำแปลงสาธิตกันสักที่หนึ่ง ปลูกผัก ปลูกถั่วฝักยาว
ปลูกกระเพรา แล้วใช้ปุ๋ยที่เราทำ ว่าจะได้ผลไหม ก็รับสมัครสมาชิก ปรากฏว่า
ได้ 3 คน คือ ผม เจ้าของที่ดินซึ่งเป็นน้องสาวผมเอง อีกคนอยู่ใกล้ๆ จุดที่
จะทำแปลงสาธิต พอลองปลูกปรากฏว่ามันสวย ใช้ปุ๋ยก็ขึ้นสวย พริกออกลูก
เต็มไปหมด แถวนั้นไม่มีคนรู้จักถั่วพุ่ม มีแทงช่อขึ้นมาแล้วก็ออกขาวโพลน
ไปหมด แต่ไม่มีใครเก็บ เพราะสมาชิกที่ไม่ได้ไปร่วมทำก็เกรงใจไม่กล้า
ไปเก็บ และเราก็ไม่คิดที่จะเอาไปขาย ทำแล้วก็ช่วยกันเอาไปกิน มันก็
สวยเขียว ไม่มีใครกล้าเก็บ เกรงใจ ไม่กล้า เลยต้องใช้วิธีเก็บไปแจกสมาชิก
เขาก็ขอบใจขอบคุณ ก็ทำอย่างนี้มาจนครบปี ความคิดที่ว่าทำแปลงสาธิต
แต่ทำกันแค่ ๓ คนมันไม่ถูกต้องนัก ถ้าให้ถูกต้องต้องร่วมกันทำ แล้วก็
ร่วมกันเอาไปกิน แต่ไม่ใช่”

เพราะมีเป้าหมายอยู่ว่า ทำอย่างไรให้ชุมชนบ้านเกิดอยู่ดีมีสุข
แต่การทำปุ๋ยอย่างเดียวคงจะไม่ใช้คำตอบ เพราะความสุขต้องประกอบด้วย
สุขภาพ สุขใจ สุขทางจิตวิญญาณ และมีอารมณ์สุนทรีย์ จะปลูกผักขาย
ทำสวน หรือจะขายผลไม้ นำมาซึ่งความสุขอย่างเดียวไม่ได้ ครอบครั
ต้องอบอุ่น ลูกหลานต้องไม่มียาเสพติด การจะบรรลุถึงสิ่งที่ว่าดวงนั้น
จำเป็นต้องทำอย่างอื่น ต้องขยายกิจกรรมอย่างอื่นด้วย เมื่อสมาชิกเริ่มล้า
จนเหลือไม่ถึง 5 คน ด้วยเหตุผลคือไม่มีเวลา ความพร้อมที่จะขยายไปสู่
ความหวังก็เกิดขึ้นได้ยาก

ผลสรุปของหนึ่งปีแรกคือไม่สามารถต่อกลุ่มกันได้อีก การพลิกฟื้น
คืนแผ่นดินไม่ตรงกับความมุ่งหวังตั้งใจ บันไดไต่ฝันเริ่มพรวดเลื่อน กระนั้น
ผู้ชายวัยต้นชราหน้าเปื้อนยิ้มก็ยังไม่ท้อ มุ่งหมายที่จะเดินหน้าต่อ เพียงแต่
ครานี้ชอกกลับไปทบทวนใหม่

บทที่ 4

จับเหลี่ยม...จ่อมุม ตัวต๊ับใหม่ : ปรากฏการณ์ใจแก่ใจ

ปายคล้อยของวันที่แดดอ่อนแสง เม็ดฝนที่หล่นโปรยสาย ไม่ได้ทำให้ผู้เฒ่าอย่าง ลุงหมั่น-สัญญา สงวนพงศ์, ลุงแม็ก-สุชาติ ยาจาดิ, ลุงพจน์-สุพจน์ ยาจาดิ, ลุงเล็ก-บุญช่วง ยาจาดิ กับอีกหนึ่งชายวัยปลายหนุ่มอย่าง พี่เหว่า-สุภักดิ์ ยาจาดิ รามือจากภาระลอกท้องร้องสวนมา ด้วยหวังจะลงแค้นปลากันที่นี่ สามีห่าอะไรกับปรากฏการณ์ธรรมชาติที่คุ้นชินมาตลอดชีวิตอย่างฟ้าฝน

บทสนทนาแทรกหุ่ยฮาหยอกเย้าระหว่างร่วมด้วยช่วยทำไม่คิดอะไรกับวาทะของหนุ่มรุ่นกระทอง เพียงอดใจเดียว หน้าที่ระรานแนวน้ำไหลก็ถูกเลาะจนเตียนโล่ง เศษสวะในท้องร้องก็ถูกลอกจนลับหาย ได้เวลาของการปฏิบัติภารกิจสำคัญ ภารกิจของลุงผู้ชายกับสายน้ำ

หรือ...หรือ !...เสียงแหงระทบผิวน้ำซึ่งเกิดจากการออกแรงเหวี่ยงของ “พี่เหว่า” ดิ่งขึ้นพร้อมๆ กับสายตาทุกคู่ที่จับจ้องไปยังบริเวณที่แหขนาดย่อมจมเมื่อครู่ ได้พื้หน้าปรากฏบางสิ่งกระตุกเบาๆ

“พี่เหว่า”

บ่นเวทชีวิต เวทที่ต้องแลกด้วยหยาดเหงื่อและประสบการณ์ที่มีธรรมชาติเป็นครูฝึกสอน

เมื่อท้องแหโผล่ขึ้นพ้นผิวน้ำ “**ยี่สกตัวฮ้วนโต**” ดิ้นขลุ่ย ติตร่างแหมาด้วย รางวัลชีวิตชิ้นแรกของวันนี้เกิดขึ้นพร้อมๆ กับเสียงเฮลั่นดังไปทั้งร่องสวน สีหน้าเข้มขึ้นและรอยยิ้มของพรรคพวกคือความภาคภูมิใจที่น้องเล็กของกลุ่มได้รับ สังเกตได้โดยไม่ต้องบ่นสรรคำพูดอื่นใด หลังจากแหร่างแรก แหจากมือคนอื่นๆ ก็ถูกทอดตามมาติดๆ อีกหลายต่อหลายรอบกว่า 5 สหายจะขึ้นจากร่องน้ำนั้นได้ก็จวนพลบ ได้ปลานบ้างไม่ได้บ้างนั้นไม่ใช่เรื่องใหญ่ แต่สิ่งที่ผู้ชายกลุ่มนี้ต้องการ คือได้มีโอกาสทำอะไรร่วมกันตามประสาคนคอเดียวกันที่ผูกพันกันมาทั้งในฐานะของพี่น้องร่วมสายเลือดและฐานะของเพื่อนแท้ที่มีสายสัมพันธ์ยาวนานมาเกือบตลอดช่วงชีวิต

“พี่เหว่า” ชายผู้มีชีวิต

ผูกพันกับสายน้ำลำคลองมาตลอดค่อนอายุ คงเข้าใจได้ไม่ยากว่าเกิดอะไรขึ้น นาฏกรรมธรรมชาติที่เกิดจากการใช้ล้าแขนและสองมือสาวแหขึ้นเหนือน้ำนั้นดูงดงามอย่างน่าประหลาด มีผิดกับนาฏลีลาที่ร้ายราบแนวที่การแสดง ต่างกันก็ตรงที่นาฏลีลาที่เห็น ณ ตอนนั้น กำลังแสดงอยู่

ของแต่ละคน ซึ่งหมายรวมถึงอีก 3 ชาย อย่าง ลุงต๋อย-สุชาติ อุดมะพงศ์ อาจารย์ภักดี-อาจารย์ภักดี แกรวาทิ และ พี่ซัพ-ซัพ คชยานต์ ที่วันนี้ดีดถูระไม่ได้มาร่วมสนุกด้วย

ย้อนกลับไปเมื่อประมาณ 4 ปีที่แล้ว คนอิสระกลุ่มนี้ก็คือกลุ่มที่อาจารย์สมพงศ์หมายมั่นไว้ว่า จะต้องหาเหลี่ยม หามุมชวนมาร่วมคิดร่วมคุยให้ได้ เพราะเชื่อว่า ผู้มีชีวิตเสรีเช่นคนกลุ่มนี้ น่าจะช่วยต่อสานความฝันให้ยาวยืนได้

“คือที่สนใจกลุ่มนี้เพราะว่า เรามีลักษณะเด่นที่เราวมกันอยู่ 8 ครอบครัว ผู้ชาย หัวหน้าครอบครัวทั้ง 8 คนนี้ เขาไปไหนไปด้วย ทำอะไรทำด้วย ช่วยเหลือเกื้อกูลกันมาตลอด เป็นวงศาคณาญาติกันห่างๆ ก็มี พี่กับน้องกับหลานก็มี มีอยู่ 8 คน ‘หมั่น’ น้องชายผมเขาก็อยู่ในกลุ่มนี้ด้วย พวกนี้เขาสนุกสนานเฮฮา ถางสวน ยกบ้านใหม่ ลูกบวช เขาจะช่วยกัน

“หมก” ไปนั่งคุยกับกลุ่มนี้ เขาทำผมเลย ถ้าเก่งจริงลองมาทำให้กลุ่มฟังสิ ก็เข้าทางเราเลย มาทำอย่างนี้ เราอยากให้กลุ่มยังยืนอยู่แล้วเขาเชื่อมั่นในความเหนียวแน่นของเขา นี่คือลักษณะของกลุ่มที่เขาอยู่กับมาโดยธรรมชาติ สิ่งที่ดีจริงให้เขาอยู่กับได้มัน คือการมีจิตอาสาเหมือนๆ กันเวลามีพัฒนาอะไร ตัดหญ้า ไค่นต้นไม้ กลุ่มนี้เฮไปทั้งหมด เฮ! บ้านนี้สวนรกแล้ว อาทิตย์นี้บ้านนี้ อาทิตย์หน้าบ้านนี้ เขาเหนียวแน่นกันกิจกรรมที่เขาทำก็หลากหลายอยู่ แต่มันไม่เป็นหลักเป็นฐานไม่เป็นเชิงวิชาการ อยู่อย่างธรรมชาติแท้ๆ มาร่วม 20 ปี ไม่มีสิ่งกีด เป็นกลุ่มอิสระไม่ขึ้นกับใครทั้งนั้น นึกจะไปหาปลาทอดแหก็ไปกัน พอได้มาก็แบ่งกัน เป็นอย่างนี้มาตลอด ไปก็ซื้อไปเดียว ที่ใส่ปลาก็อันเดียว ใครได้ก็ใส่ทั้งนั้น

ได้เท่าไรพอถึงเวลาก็แบ่งกัน ถ้าได้น้อยแบ่งกันไม่พอก็เอาไปแกงบ้าน
หนึ่งบ้านใด เขาอยู่กันมาอย่างนี้”

การเข้าหา กลุ่มพี่น้องผองเพื่อนผู้มีวิถีอิสระ น่าจะเป็นการ
“จับเหลี่ยม-จุ่มม” ที่ตรงกัน แต่เนื่องจากกลุ่มเหนียวแน่นกลุ่มนี้ไม่มีวิถีคิด
เสรีเฉพาะตัว อาจารย์สมพงศ์จึงหนีไม่พ้นข้อตกลงและเงื่อนไขของกลุ่ม

“ระหว่างสมาชิกกลุ่มใหม่กับกลุ่มเก่ามีคูกรณีอยู่คู่หนึ่ง เขาขัดแย้ง
กันอยู่ไม่สามารถเคลียร์ได้แน่นอน เขายื่นเงื่อนไขว่า ถ้าจะมาร่วมกลุ่ม
กับเขา ต้องย้ายที่ใหม่ ที่นี้ก็ถามว่าจะเอาที่ไหนหละ ก็ตอบว่าที่หน้ารั้วง
(หน้า คือ กระโจมหลังเล็ก ๆ : ผู้เขียน) ก็คือที่ตรงสำนักงานปัจจุบันนี้แหละ”

อาจารย์สมพงศ์เชื่อว่า เมื่อกลุ่มมีการรวมตัวกันเหนียวแน่นและ
ทำทายขนาดนั้น กลุ่มจะสามารถไปได้แน่ เงื่อนไขก็รับได้ไม่ยาก
ทั้ง “ลุงหมั่น” น้องชายอาจารย์สมพงศ์ ก็ยังยกพื้นที่บริเวณหน้ารั้วงที่กลุ่ม
อ้างถึงให้ทั้งๆ ที่เป็นที่ดินมรดก 2 ไร่ของตัวเอง เพราะเห็นด้วยช่วยกัน
กับพี่ชายและเพื่อนห้อง

ก้าวอย่างใหม่กับกลุ่มใหม่ของอาจารย์สมพงศ์ก็เกิดขึ้นอีกครั้ง
เริ่มต้นด้วยการสร้างที่ทำการกลุ่ม ซึ่งตกลงร่วมกันว่าให้ใช้ชื่อ “กลุ่มสร้างสุข
ชุมชนบ้านไสตันทอง” มีคติพจน์ชื่อว่า “ต้องมีความสุขที่จะทำ และทำ
แล้วต้องมีความสุข” และทันทีที่แต่ละมือร่วมฝัน กิจกรรมกลุ่มก็เริ่มต้นขึ้น
ทันที ซึ่งยังคงเป็นเรื่อง ปุ๋ยชีวภาพ เนื่องจากสมาชิกส่วนใหญ่ได้รับ
ผลกระทบจากวิกฤติคิมนาวไม่ต่างจากสมาชิกของกลุ่มแรก

“ต้องทำที่ทำการให้พร้อมก่อน เพราะจะต้องมีชั้นสำหรับวางปุ๋ย
ที่ผสมแล้ว ต้องพักเอาไว้ประมาณ 10 วันตามสูตร เมื่อปลูกโรงเรือนเสร็จ
ก็เริ่มทำปุ๋ย ตอนนี้อยู่ที่ตัวเอง ไม่ต้องนิมนต์อาจารย์แล้ว ก็มีสมาชิกจาก
กลุ่มเดิมร่วมด้วย 5 คน” อาจารย์สมพงศ์บอกถึงเหตุผล

8 ครัวเรือนของกลุ่มใหม่ กับอีก 5 ครัวเรือนของกลุ่มเดิม เริ่มต้น
กันอีกครั้งด้วยปุ๋ยชีวภาพ คราวนี้ถึงแม้กิจกรรมคงเดิม แต่สิ่งที่เปลี่ยนไป
คือวิธีบริหารจัดการ

“ช่วงหลัง เราให้เยาวชนมีรายได้ในช่วงปิดเทอม เราก็คิดค่าแรง
ให้ถูกลง 5 บาท บวกค่าแรงเข้าไปในงวดถัดไปเป็นต้นทุน และเราไม่แจกแล้ว
ที่นี่ ใช้วิธีจำหน่ายโดยมีกำไรเล็กน้อย เพื่อ หนึ่ง สมทบกับกลุ่มที่เป็นทุน
สอง ให้ค่าแรงกับเด็ก แต่เราไม่ได้ทำเพื่อธุรกิจ ใครต้องการก็มาซื้อ ราคา
สูงกว่าต้นทุนนิดหน่อย เพื่อไปใช้ค่าแรงกับเป็นเงินทุนไว้ในคราวต่อไป”

หลังจากการทำปุ๋ย ก็เกิดกองทุนออมทรัพย์ประจำกลุ่ม ถึงแม้ว่า
ปัจจุบันยังมีเงินออมจำนวนไม่มากนัก แต่ก็ถือว่าเริ่มแล้ว อาจารย์สมพงศ์
อธิบายที่มาที่ไปของกองทุนนี้ว่า

“คุยกันว่าเราไม่มีเงินเลยจะทำยังไง อย่างนั้นให้สมาชิกกลุ่ม
สะสมวันละบาท อันที่จริงก็ได้ไม่กี่ดั่งค์หรอก เวลาของที่ใช้มันต้องใช้เยอะ
เรื่องเงินก็มีปัญหาจนถึงเดี๋ยวนี้ยังแก้ไม่ได้ ก็ไม่เป็นเรื่องหนักหนาสาหัส
อะไร ไม่อยากไปเน้นไปย้ำตรงนั้น เพราะว่าพวกเราฐานะไม่ค่อยดี ไม่อยาก
ไปปรบกว

“ทุกสิ่งทุกอย่างช่วยอะไรได้ก็ช่วยไป ทุกสิ่งทุกอย่างที่เราคิดว่าควรทำเราก็ทำ เรื่องเงินทองช่วงหลังเราจะเขียนขึ้นป้ายไว้ คือ ‘ผู้ใหญ่วิเศษ’ คือเรามีโครงการมานำเสนอในที่ประชุม ต้องใช้เงินประมาณเท่านี้ ใครจะช่วยเท่าไรหรือะไรยังงัย บางทีกลุ่มจากภายนอกไปเห็นเข้าก็ช่วยกันสนับสนุน”

การเกิดขึ้นของกลุ่มสร้างสุข แม้กระทั่งตัวของอาจารย์สมพงษ์เอง ที่ถูกตั้งแง่จากหลายฝ่าย ฝ่ายในระยะแรกว่า อาจจะมีผลประโยชน์ซ้อนซ้อนกับการมาก่อตั้งกลุ่มในชุมชน ซึ่งอาจารย์ก็ได้พิสูจน์ตัวเองจนผู้คนหมดความเคลงเคลงสงสัย ด้วยการชี้แจงเป้าประสงค์และทำให้เห็นถึงความบริสุทธิ์ใจของตน กระทั่งองค์กรในหมู่บ้านได้เสนองบประมาณช่วยเหลือ แต่สมาชิกกลุ่มสร้างสุขก็กังวลใจเกินกว่าจะรับ เพราะเกรงปัญหาที่มักจะเกิดขึ้นกับกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งบ่อยๆ เมื่อรับการสนับสนุนจากเจ้าของแหล่งทุน

“เขาคงจะให้แล้ว แต่เราปฏิเสธ คือผมกลัว พอเรารับเงินแล้วเขาจะเอาอะไรกับเราได้ ผมพยายามกันทำตรงนี้ให้มากที่สุด ไม่ว่าหน่วยงานใดก็ได้แล้วแต่ ให้เอาเงินมาก่อน ทีหลังก็ต้องว่าตามเขา ทางกลุ่มมีมติร่วมกันเลยว่า จะไม่ยอมให้เกิดกรณีเช่นนี้เด็ดขาด” คำบอกเล่าของอาจารย์สมพงษ์บอกให้รู้ได้ว่าคนในกลุ่มมีความกังวลจริงๆ

เหตุเพราะกลัวเจอเงื่อนงำหากได้รับความช่วยเหลือจากใคร การรีบตัดสินใจอาจส่งผลกระทบต่อกลุ่มได้ กลุ่มเองก็ต้องการขับเคลื่อนกันไปอย่างเป็นเอกภาพโดยไม่ขึ้นกับสังกัดใครใคร่ใด ข้อตกลงของสมาชิกภายในกลุ่มจึงค่อนข้างชัดเจนว่าต้องการพึ่งตนเองให้มากที่สุด ยืนยันได้

จากคำบอกเล่าที่ตรงกันของ “ลุงแม็ก” และ “ลุงพจน์” สมาชิกอาวุโสคนสำคัญของกลุ่ม

“เป็นหลักการของกลุ่มเลยว่า หน่วยงานที่จะมาสนับสนุนเรา เราต้องขอดูเงื่อนงำ เมื่อดูแล้วเราก็ต้องดูเงื่อนงำ เงินจะมากน้อยเท่าไร แล้วก็แล้วแต่ เราต้องดูตรงนั้นก่อน”

ลุงแม็ก

การไม่เร่งร้อนที่จะเปิดรับแต่ค่อยๆ ขยับ ค่อยๆ เคลื่อน จากรากสู่ยอด ถือเป็นปณิธานของกลุ่มสร้างสุข ที่มั่นคงจริงจัง นี่คือการเยี่ยมและมุมมองที่ตรง หากใครต้องการจะ “จับเหลี่ยม-จุ่มมุ่ม” กับคนกลุ่มนี้ต้องนำ “ใจมาแลกกับใจ” เท่านั้น ถึงจะทำได้!

บทที่ 5

เริ่มกระบวนการค่าย : สุขกาย...สลายข้อวั

6 เพียงเริ่มปีแรก อาจารย์สมพงษ์และสมาชิกกลุ่มสร้างสุขก็สามารถ
แตกเรื่องไปทำกิจกรรมเสริมอย่างอื่น ด้วยสังเกตเห็นว่า สมาชิกของกลุ่ม
ซึ่งส่วนใหญ่ตั้งบ้านเรือนอยู่หลังที่ทำกรกลุ่ม โดยเฉพาะกลุ่มเครือข่าย
ตระกูล “*ยาวจาดิ*” อย่าง ลุงแม็ก ลุงพจน์ ลุงเล็ก หรือพี่เหว่า ก็กระจุกตัว
กันอยู่ในแถบนั้นทั้งสิ้น เมื่อสมาชิกทั้งรุ่นพ่อรุ่นปู่ตามมารวมกลุ่มทำปุ๋ยกัน
ลูกเล็กเด็กแดงก็ยกโขยงมาให้กำลังใจอยู่รอบตัว อาจารย์สมพงษ์เล่าว่า

“พอมาทำปุ๋ย เด็กๆ มันก็ตามมาด้วย วันเสาร์-อาทิตย์ก็มาเที่ยว
วิ่งเที่ยวเล่นอยู่ ก็เกิดแวบขึ้นมาเลยว่า เอ! โรงเรียนปิด เด็กพวกนี้มาว่างๆ
น่าจะทำพัฒนาอะไรซักอย่างอะไรแบบเนี้ย ก็เลยคิดจัดค่าย ปลายๆ เดือน
มีนาซึ่งเป็นเดือนโรงเรียนปิดก็จัดค่ายกันเลย ใช้ชื่อว่า ‘*เยาวชนเรียนรู้ชีวิต
ช่วงปิดเทอม*’”

ด้วยเหตุผลที่ต้องการชักนำเยาวชนมาทำกิจกรรมร่วมกัน โดยเห็น
สันตนาการแทรกวิชาการ เป็นการสร้างเด็กเพื่อสิ่งใหญ่ ขณะเดียวกัน
ก็ต้องการเพิ่มพลังของเครือข่ายให้แข็งแรงมากขึ้นด้วย แต่เพราะไม่ต้องการ
ให้ถูกตราหน้าว่ามีพฤติกรรม ลับ ลวง พราง เป็นคนที่เผด็จการทางความคิด
และไม่อยากให้ใครมองว่าทุกสิ่งทุกอย่างมาจากคำบัญชาของคนชื่อ
“สมพงษ์ สงวนพงศ์” เท่านั้น ด้วยเหตุนี้ การริเริ่มจัดกิจกรรมค่ายเยาวชน
จึงต้องผ่านการรับรองและเห็นพ้องของกลุ่มเสียก่อน

“คุยกับกลุ่ม ผมมีการประชุมกลุ่มบ่อย โดยเฉพาะวันพุธหกโมงเย็น
ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน มีบันทึกการประชุมทุกครั้ง ก็คุยกัน เราจัดค่ายเด็กกัน
ทางกลุ่มก็เห็นดีด้วย ‘ครูไก่’ ที่เขานัดทางด้านกิจกรรม ครูไก่เล่นได้ตั้งแต่

“ครูสาว”

เด็กจนถึงคนแก่เดินไม่ไหว คนนี้เขา
เก่งมาก ก็อยู่ในวงศาคณาญาติี่แหละ
และเป็นคนรักบ้านเกิด เขาก็ลงมาทุ่มให้
เลยให้เขาอยู่ฝ่ายกิจกรรมของกลุ่ม
พอดี ‘ครูสาว’ ซึ่งเป็นหลานสาวและเป็น
สมาชิกของกลุ่มมาช่วยกระบวนการค่าย
ด้วยอีกคนหนึ่ง งานก็สามารถต่อไปได้
ปีแรกก็จัดยาว ปกติมันควร 3 วัน 2 คืน
ถึงจะสวย แต่นี่เราจัดไป 4 คืน 5 วัน”
อาจารย์สมพงษ์อธิบายเพิ่ม

กิจกรรมค่ายครั้งแรก อาจารย์สมพงษ์ใช้เงินบำนาญของตนเอง
1 เดือน ประมาณ 18,000 บาท เป็นทุนประเดิม โดยประกาศในที่ประชุมว่า
จะไม่เก็บเงินจากสมาชิกค่ายที่มาเข้าร่วมครั้งนี้แม้แต่บาทเดียว แต่เพราะ
ต้องการให้พ่อแม่ปู่ย่าตายายได้มีส่วนร่วมกับลูกหลาน อาจารย์และกลุ่ม
จึงกำหนดเงื่อนไขเพื่อใช้เป็นกุศโลบายไว้

“เงื่อนไขมีว่า ที่บ้านของสมาชิกคนใดที่มาเข้าค่ายนี้ บ้านใครมี
มะพร้าวเอามาพร้าว ใครมีฟัก หรืออะไรที่พอทำกับข้าว ขนม ก็ขอให้เป็น
อย่างนั้น ไม่ต้องซื้อต้องหามา ให้เป็นของตัวเองที่ปลูกที่บ้าน ถ้ามีเวลา
ก็มาทำให้ลูกๆ กินด้วย ขอแรงมาทำในช่วง 5 วัน 4 คืนนั้น”

สำหรับรูปแบบและกระบวนการของกิจกรรมค่ายนั้น อาจารย์
สมพงษ์และสมาชิกกลุ่มร่วมคิดร่วมคุยกันว่าต้องการปลูกฝังและสร้าง
จิตสำนึกให้เยาวชนหันมาสนใจบ้านเกิด มีความรักและภาคภูมิใจในชุมชน
ท้องถิ่นของตนเอง เด็กและผู้เฒ่าได้มีโอกาสเชื่อมช่องว่างความสัมพันธ์
ที่นับวันจะห่างออกไปทุกทีๆ ซึ่งอาจารย์อธิบายให้เห็นภาพได้อย่างชัดเจน
ทั้งบทเริ่มและตอนจบ

“ก็คิดกันเอง หลักคิดก็ไม่อะไรโง่หรอก ให้เด็กรู้อะไรที่อยู่ใกล้ตัว
เขียนกิจกรรมคร่าวๆ ว่า ให้เด็กได้รู้จักโลกว่าโลกมันมาจากไหน รู้จัก
ธรรมชาติ รู้จักชีวิต มันเกิดขึ้นได้อย่างไร รู้จักครอบครัว เอาของใกล้ตัวก่อน
รู้จักครอบครัว รู้จักวัด รู้จักโรงเรียน รู้จักตลาด ตลาดนัด แล้วก็ยาวไปถึง
สุดท้ายคือรู้ผิดรู้ถูก เราตั้งวงไว้แค่นี้ วิทยากรก็เป็นคนในชุมชนนี้แหละ
เป็นพ่อแม่ของเด็ก เป็นสมาชิกกลุ่มบ้าง นอกกลุ่มบ้าง

“ตกกลางคืนก็ทำกิจกรรมเป็นกลุ่มๆ ย้ายยาก็มาเป็นวิทยากรให้ในเรื่องของการทำขนมในท้องถิ่น อย่าง ขนมจาก ขนมโค มียายอยู่คนเขาก็มาสอนร้องเพลงกล่อมลูก จบค่ายบ๊ีบ ปรากฏว่าใช่เลย การที่เราเปิดโอกาสให้เขาได้มีโอกาสเป็นวิทยากร มาทำกับข้าวให้ลูกเขาทาน ส่วนกิจกรรมจะมีรูปแบบใดก็ช่วยกันคิดช่วยกันทำ ตรงนั้นจะเห็นภาพชัดของความสุข การจัดครั้งแรกนี้ถึงวิธีการง่ายๆ แต่บรรยากาศค่ายดีมาก ได้ผลอย่างยิ่ง ผมดูแล้วน้ำตาซึมมันตอบเลย”

เพียงครั้งแรกที่ทำค่ายเยาวชน ไม่เพียงแต่ความร่วมมือจากสมาชิกในกลุ่ม มีคนนอกวงสมาชิกที่อยากส่งลูกหลานเข้ามา ร่วมกิจกรรมด้วย ซึ่งกลุ่มก็ไม่ได้ปิดกัน เต็มใจรับลูกหลานของผู้ทุกนาม ขอเพียงเป็นเด็กวัยตั้งแต่ 9 ขวบถึง 15 ปี เรียนหนังสือตั้งแต่ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 ไปจนถึงระดับมัธยมศึกษาปีที่ 3 ถ้าเข้าคุณสมบัตินี้ก็ไม่มีปัญหา ปรากฏว่ามีเด็กมาเข้าค่ายกว่า 20 คน พ่อมาตระเตรียมสถานที่ แม่มาเข้าครัวทำอาหาร คนเฒ่าคนแก่สอนวิชาว่าด้วยชีวิตให้ลูกหลาน เรียกได้ว่าคนทั้งครอบครัวมีส่วนร่วมกันถ้วนหน้า

เมื่อค่ายเยาวชนซึ่งเป็นค่ายแรกได้ผล อาจารย์สมพงษ์ก็ไม่อยากปล่อยให้ความรู้สึกผูกพันระหว่างกันของเด็กและผู้ใหญ่ต้องจางหายไปเรื้อน

แน่นอนว่าสิ่งดีๆ งามๆ อย่างนี้ มีหรือที่สมาชิกกลุ่มซึ่งได้ชื่อว่า “สร้างสุข” จะปฏิเสธ ว่าแล้ว กิจกรรมค่ายครั้งใหม่จึงเกิดขึ้นอีกในเดือนสิงหาคม ปีเดียวกัน แต่คราวนี้ว่าด้วยเรื่องของ “ค่ายครอบครัว”

“ผมก็เลยนำเข้าที่ประชุม โดยบอกหลักการว่า เราจะทำอะไรต่อได้ในทุกเรื่องที่ทำให้เกิดความสุข ครอบครัวต้องอบอุ่นก่อน คำว่าครอบครัวอบอุ่น ง่ายๆ คือ พ่อ แม่ ลูกพูดกันรู้เรื่อง เอาใจเอากัน การที่จะให้เอาใจเอากันเนี่ย แน่نونต้องมีกิจกรรม เห็นเลยว่าเราจะทำอะไรต่อ ครอบครัวต้องมาก่อน สิ่งเกิดทุกกิจกรรมที่เกิดในการเข้าค่ายเยาวชนครั้งแรกนั้น มองตาของทุกคน คนเฒ่าคนแก่ที่เข้ามาร่วม มีความสุข มันเห็นชัดเลย บึงเตี้ยนั่นเลย ถ้าอย่างนี้เป็นโอกาสทอง เราต้องจัดค่ายครอบครัว เพราะเห็นภาพแล้วว่า ไม่ใช่มาเฉพาะพ่อแม่ แม่เฒ่า ปู่ตายายก็มา และคนที่มาเขาได้มีส่วนร่วม เขามีความภาคภูมิใจ เขามีความสุข ใช่เลย นี่แหละกลุ่มสร้างสุข เลยเป็นเงื่อนไขว่า สิ่งที่เราทำ ทำให้เกิดครอบครัวอบอุ่น ใครที่มาร่วมมีความสุข ก็เลยจัดค่ายครอบครัวกันอีก”

ค่ายครอบครัวก็ประสบผลสำเร็จไม่ต่างไปจากการทำค่ายเยาวชนที่เพิ่งจัดเมื่อเดือนเมษายนปีเดียวกัน เพียงแต่ขั้นตอนและรูปแบบเน้นให้ครอบครัวมีการทำกิจกรรมร่วมกันมากขึ้น และที่ต่างคือ ไม่มีการค้าคืน

“จัด 2 วัน 1 คืน วันแรกกิจกรรมหลักๆ เข้ามาลงทะเบียน ลงทะเบียนเสร็จก็ไปปลูกต้นไม้ อันนี้พ่อแม่ลูก ยายก็มาด้วย ช่วง 3 โมงครึ่ง มีพิธีสงฆ์ ถวายอาหารพระช่วงเพล มีคนเฒ่าคนแก่มา ค่ายครอบครัวไม่นอนค้าง แต่ค่ายเด็กนอน ค่ายครอบครัวนอนไม่ได้เพราะไม่มีคนอยู่บ้าน มาหมดไม่ได้ กิจกรรมเล็กสีทุ่ม เพราะบ้านจะอยู่ละแวกนี้ เข้ามาก็เริ่มใหม่

พอพิธีพระเสร็จ ก็ต่อด้วยระลึกถึงพระคุณแม่ปีแรก พระสงฆ์คือท่านอาจารย์สุวรรณ เพราะท่านรู้ที่มาที่ไป ท่านก็พูดได้ พูดถึงแม่ทั้งหลาย แม่โพสพ แม่พระธรณี แม่บังเกิดเกล้า แม่ของแผ่นดิน ปีนี้จะเพิ่มอีกแม่หนึ่งแม่สูงสุดคือแม่ธรรมชาติ ช่วงพระฉันข้าวเสร็จตรงนี้ก็เสร็จแล้วรับประทานอาหารร่วมกันทั้งปู่ย่าตาวดั้งครอบครัวทั้งลูกหลาน พอช่วงบ่ายก็เป็นครอบครัวสัมพันธ์”

สองค่ายในปีแรกมีคนสนใจเข้าร่วมกิจกรรมจำนวนมาก ทั้งๆ ที่บางคนก็ไม่ได้เป็นสมาชิกของกลุ่มสร้างสุขแต่อย่างใด เมื่อกุศโลบายของการใช้กระบวนการค่ายเป็นสื่อรวมใจคนบังเกิดผล ฉะนั้น จึงไม่ใช่เรื่องแปลกที่ทั้งค่ายเยาวชนและค่ายครอบครัวจะได้รับการเรียกร้องให้จัดอีกครั้ง

นับจากจุดเริ่มต้นในวันนั้นจนถึงวันนี้ 4 ปีเต็มที่ค่ายเยาวชน ช่วงปิดเทอมเดือนเมษายน และค่ายครอบครัวเดือนสิงหาคมจะจัดคู่กันมาตลอด แต่ปีนี้ก็มีกิจกรรมแตกต่างกันไปเพื่อหลีกเลี่ยงความจำเจ อีกทั้งยังมีสมาชิกหน้าใหม่ๆ เข้าร่วมไม่ได้ขาด โดยปีถัดมาก็เริ่มมีงบจากกองทุนหมู่บ้านที่ปราศจากเงื่อนไขของการให้ทุน

นอกเหนือจากนั้น องค์กรพันธมิตรภายนอกที่รับรู้ความเคลื่อนไหวของกลุ่มสร้างสุขมาตลอดอย่าง “เครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช” (คสจ.นศ.) ซึ่งมีเป้าหมายหลักที่ต้องการจะกระตุ้นให้เกิดความเคลื่อนไหวทางสังคมในประเด็นสุขภาพ โดยมุ่งเน้นการประสานและเชื่อมร้อยความสัมพันธ์ภาคีต่างๆ ในจังหวัดนครศรีธรรมราช เพื่อขับเคลื่อนขบวนการทางสังคม และ “สหทัยมูลนิธิ” องค์กรสาธารณกุศล ที่ใส่ใจดูแลเกี่ยวกับสวัสดิการเด็กและครอบครัว ก็ได้เข้ามาสังเกตการณ์ สนับสนุนงบประมาณ และร่วมด้วยช่วยคิด โดยเฉพาะการเข้าร่วมเป็นวิทยากรอบรมค่ายที่เลี้ยง ซึ่งมีเป้าประสงค์ว่าหลังจากให้การอบรมแล้ว ที่เลี้ยงสามารถเอากระบวนการที่ได้รับจากการอบรมไปขยายผลและดำเนินการเองได้

หยวด-สุมาลี อุดมภักดิ์ อดีตคณะทำงานทั้งองค์กร คสจ.นศ. และสหทัยมูลนิธิ ซึ่งคลุกคลีสนับสนุนความคิดของอาจารย์สมพงษ์และกลุ่มสร้างสุขมาตั้งแต่เริ่มจนถึงปัจจุบัน เป็นคนหนึ่งเห็นคุณค่าของค่ายเด็กและค่ายครอบครัว ได้ยื้อจนความถึงที่มาที่ไปในการเข้าร่วมทั้งแรงกายและแรงใจว่า

“อาจารย์สมพงษ์คิดว่า ถ้าทำแบบลูกทุ่งอย่างนั้นมันไม่ได้กระบวนการไม่ได้แนวคิด อาจารย์รู้จักกับเราก่อนแล้วเลยมาคุยกับเราว่าจะให้ช่วยทำค่ายเด็กให้เราบอก ถ้าจะทำ เราไม่ทำให้ นะอาจารย์ อาจารย์ต้องให้คนมาเรียนรู้และกลับไป

หยวด - สุมาลี อุดมภักดิ์

ทำเอง ต่อไปข้างหน้า อาจารย์ต้องมีที่เลี้ยงที่ทำขายของตัวเอง ไม่ใช่ให้ เราทำตลอด ถ้าอย่างนั้น ค่ายของอาจารย์จะไม่เติบโตเลย ซึ่งหลังจากทาง เราและสหทัยมูลนิธิเข้าไปเป็นวิทยากรอบรมพี่เลี้ยง ปีหลังๆ พี่หยุดเข้าไป ดูกระบวนการ ไปดูวิธีการจัดการตลอดมา พี่ค่อนข้างชื่นชมนะ เขามีการประชุม กลุ่มกันตลอดเลย เขาแบ่งงาน เขามีฝ่ายแต่ละฝ่ายเรียบร้อย เขาแบ่งแบบ รู้ว่าใครรับผิดชอบอะไร ตอนนั้นเขามีการจัดการที่ดีมากเลย การทำค่ายนั้นน้อง มันต้องมีทั้งองค์ความรู้ เทคนิค ทักษะ และที่ยิ่งใหญ่ที่สุดคือความรัก ซึ่งอาจารย์มีตรงนี้เต็มเปี่ยม อาจารย์รักคนอื่น พี่ว่าอาจารย์รักคนทั้งโลกเลย อันนี้ยิ่งใหญ่มากในตัวอาจารย์”

ขณะที่ **นันทมนต์ อินทรโชติ** ผู้ประสานงานของสหทัยมูลนิธิ จังหวัดนครศรีธรรมราช ซึ่งเป็นองค์กรหลักในการอบรมค่ายพี่เลี้ยงสำหรับการ จัดค่ายเยาวชนในปีที่สองของกลุ่มสร้างสุขเสริมว่า

นันทมนต์ อินทรโชติ

“ปีแรกผู้ใหญ่เป็นที่เลี้ยง ปีหลัง เด็กเป็นที่เลี้ยง หลังจากเสร็จจากค่าย พี่เลี้ยงเด็กทำเองหมดเลย ถ้าเปรียบเทียบกับ ก่อนจะเข้าค่าย พี่เลี้ยงเด็กจะไม่กล้า แสดงออก จนวันสุดท้าย เราก็ทิ้งเลยนะ ให้เขาทำค่ายน้องจนคืนสุดท้ายที่ทำ แคมป์ไฟ ทิ้งเลยนะ น้องๆ ชาวค่าย เป็นพี่เลี้ยงที่เราเห็นความกล้าหาญของเขา สิ่งที่เราบ่มเพาะว่า ‘ฉันจะเป็นผู้กล้า’ คำพูดนั้นสะท้อนให้เห็นเลย แต่สำหรับ

ค่ายของอาจารย์นี้ แกคิดมาแล้วส่วนหนึ่งนะ เรามาช่วยกันดู ซึ่งเราอยาก ให้อาจารย์เริ่มจากตัวอาจารย์เอง เราแค่มาช่วยปรับในเรื่องของ ตัวกระบวนการ”

ส่วน **อดด-ณัฐริกา แจ่มจรัส** วิทยากรอบรมพี่เลี้ยง ซึ่งเป็น ผู้ประสานงานอีกคนหนึ่งของสหทัยมูลนิธิจังหวัดนครศรีธรรมราชนั้น ก็ประทับใจกับกิจกรรมค่ายที่ทั้งเยาวชนและผู้ใหญ่ในกลุ่ม จนอดที่จะ เล่าให้ฟังไม่ได้

“มีการแบ่งกลุ่มเป็นครอบครัวให้สมาชิกในครอบครัวถอดกัน ให้หอมแก้ม เราก็ไม่เคยเห็นคนได้ทำอย่างนั้น กลัวว่าฉันจะล้มจะพัง เหมือนกัน แต่ก็ผ่านไปได้ดีด้วยดี เรารู้สึกได้เลยว่าทุกคนมีความสุขมาก ถ้าไม่มีกิจกรรมนี้ การถอดกันของคนในครอบครัวคงเกิดขึ้นไม่ได้แน่ๆ”

ใครจะไปเชื่อว่า ความเกี่ยวโยงผูกพันของคนทั้งในระดับครอบครัว และระดับชุมชนที่เริ่มต่างห่างออกไปด้วยผลพวงของวิกฤติเมฆา จะค่อยๆ คืนเกลียวกันได้ใหม่ ใครจะไปคิดว่า แต่การริเริ่มของคนกลุ่มเล็กๆ กลุ่มหนึ่งใน ชุมชนบ้านไสต้นทอง จะทำให้เกิดปรากฏการณ์ “สุขก้าวไกล” ที่ช่วยสลาย กำแพงและถมช่องว่างระหว่างเพศและวัยของผู้คนได้ ซึ่งกุศโลบายสำคัญ ที่ใช้เป็นสื่อในการเยียวยาและฟื้นคืนความสัมพันธ์นั้นไม่ใช่เรื่องใหญ่โต ถึงขนาดต้องพลิกฟ้าคว่ำแผ่นดินแต่อย่างใด เป็นเพียงแค่ “กระบวนการค่าย” กิจกรรมเล็กๆ แต่กลับให้ผลตอบคืนที่ยิ่งใหญ่เหลือเกิน

บทที่ 6

ดีดไต่ตา...รำโหรา : รอยต่อภูมิปัญญาของคนสองรุ่น

พรสวรรค์อีกอย่างหนึ่งของสมาชิกกลุ่ม โดยเฉพาะกับแกน 8 คนแรกที่อาจารย์สมพงษ์ไปจับเหลี่ยม-จุ่มมูม คือความสามารถด้านการร้องเพลงและเล่นดนตรี รวมถึงมหรสพพื้นบ้านทางใต้แทบทุกแขนง นี่ถือเป็นคุณลักษณะเฉพาะของคนในกลุ่มสร้างสุข ซึ่งหาไม่ได้ง่ายนักที่คนคนหนึ่งจะเก่งทั้งเรื่องการหาอยู่หากินและมีความเป็นศิลปินอยู่ในตัว

เพราะจิงหะและท่วงทำนองอันเร่รุ่มเร้าของเครื่องดนตรีที่ประกอบอยู่ในวง “ทับยาว” และ “ไหดำ” ช่วยสร้างบรรยากาศของการทำกิจกรรมในค่าย ครีครื้นมีชีวิตชีวา สามารถเรียกความสนใจและชักนำผู้คนให้ออกจากบ้านมาร่วมสนุกกับกิจกรรมในค่าย ผลจากการมีมหรสพพื้นบ้านที่เบียดแทรกอยู่แทบทุกกิจกรรมของค่ายนี้เอง ทำให้ทุกครั้งที่มีการจัดค่ายไม่ว่าจะเป็นค่ายเยาวชนหรือค่ายครอบครัว เป็นต้องเห็นผู้คนมารวมตัวกันคลาคล่ำจนที่ทำการกลุ่มแทบไปถนัดใจ

จะด้วยปาฏิหาริย์ของ “กระบวนการค่าย” หรืออย่างไรที่สุดจะคาดเดา เพราะเมื่อมีการนำ ศิลปะการแสดงประจำถิ่น โดยเฉพาะวง “ไหดำ” มาเป็นสื่อประกอบในการจัดกระบวนการค่าย เพียงแค่ ครั้งแรกที่เหล่าผู้เฒ่าของกลุ่มสร้างสุขเริ่มต้นบรรเลง เครื่องดนตรีหน้าตาประหลาดชนิดนี้ก็ได้รับความ สนใจจากลูกหลานตัวน้อยๆ ทันที บางรายจ้องมอง จนตาไม่กะพริบ มีไม่น้อยที่ปรี๊ดเข้าหาพ่อเฒ่าพ่อแก่ เพื่อหวังให้ช่วยฝึกช่วยสอน ได้ยินเพียงแค่นั้น น้ำตาของผู้เฒ่าเริ่มคิดค้นเครื่องดนตรีทำนองอย่าง “ลุงแม็ก” ก็เอ่อตัน ด้วยเคยคิดว่ามันคงจะดับสูญ ไปพร้อมกับลมหายใจของตัวเองแน่ๆ ถึงขนาด เขียนเป็นภาพติดไว้ข้างฝาเป็นที่ระลึกกันแล้ว ไม่นึกไม่ฝันว่าศิลปะการแสดงที่บ้านที่เป็นภูมิปัญญา ท้องถิ่นแท้ๆ จะได้รับความสนใจที่จะเรียนรู้จาก ลูกหลานขนาดนั้น ลุงแม็กย้อนให้เห็นภาพว่า

“ตอนนั้นเป็นค่ายรุ่นแรก เป็นครั้งแรกที่ ไหดำชุดใหญ่เล่นแล้ว เด็กได้เห็น เราก็เออหุ๊ง (ถึงน้ำมัน อะลูมิเนียม) เอาใหม่ นั่งตีตี ร้องเพลง ตบมือ มันก็เข้ามาสนใจ พวกมันเข้ามาขอว่า หัดให้ ได้ไหม อยากจะเล่นเป็น เราได้ยินก็อ้อ เอ้า! ก็ตกลง ได้เลย เพราะว่า हमครุ่นผมแล้วก็ไม่มีใคร สานต่อ ความจริงก็พยายามถ่ายทอดรุ่นลูกแล้ว

แต่ไม่เอา ก็หัดให้มันเป็นกันค่ายแรกเลย พออีกปีพวกรุ่นแรกก็หัดให้หนึ่ง ต่อ เดือนพฤษภาคม โรงเรียนเลิก เขาจะเข้ามาที่ค่าย มาเล่นไหตาม ประสา เขาก็มาอยู่แต่ที่นี่ พ่อแม่ก็หมดกังวล ไม่ต้องห่วงว่าลูกๆ จะไป เทียวที่นอกๆ ไกลๆ”

เครื่องดนตรีที่เกิดจากการค้นพบเสียงของไหโดยไม่คาดคิด แล้วนำมาเล่นประกอบการตีกับหนังน้ำมัน จึง ฉาบ ดัดแปลงและกำกับ จังหวะใหม่ให้ความไพเราะในจังหวะราวพื้นบ้าน ถึงวันนี้มีผู้สืบทอดแล้ว เป็นเด็กตัวน้อยๆ ที่มีความสามารถพรพรพราวไม่แพ้ผู้ใหญ่ ใครมาเห็น มาเจอก็ชื่นชอบ ปัจจุบัน ศิลปินตัวน้อยๆ กลุ่มนี้มีโอกาสได้แสดงตามงาน ต่างๆ บ้างแล้ว ทั้งงานบวช งานบุญ งานสังสรรค์ในหมู่บ้าน ระยะเวลาที่มีการเชิญให้ไปเล่นตามเวทีการแสดงนอกพื้นที่ บางครั้งบางทีก็เล่นสนุก ผู้เฒ่ากับเด็กน้อยก็เล่นด้วยกันทั้งสองวงเลย “วงไหดำจิ๋ว” นี้ถือเป็นผลผลิต ซึ่งศิลปินพื้นถิ่นอย่าง “ลุงแม็กและหอมเพื่อน” ภาคภูมิใจที่สุด

นอกเหนือจากวงไหดำแล้ว “มโนราห์” หรือคำเรียก “โนรา” ในภาษาล้าน มหรสปพื้นบ้านอีกประเภท ที่ค่อยๆ หายไปจากความสนใจของผู้คน โดยเฉพาะกับเยาวชนคนรุ่นใหม่ เหตุเพราะถูกเบียดแทรกจากสื่อบันเทิง ประเภทอื่น อย่าง เพลงดัง หนัง ละคร รวมถึงค่านิยมใหม่ที่มักมองศิลปะ ท้องถิ่นเป็นเรื่องไม่ทันสมัย จึงปฏิเสธ ที่จะร้องรำ...เรียนรู้

อาจารย์ภักดี แกรวาทิ

อาจารย์ภักดี แกรวาทิ หนึ่งในสมาชิกกลุ่ม ผู้ทำหน้าที่ รองประธานกลุ่มสร้างสุขด้วย ได้รื้อฟื้น ศิลปะการแสดงประเภทนี้ขึ้นมาใหม่ ผักข้อมให้กับเด็ก ๆ ที่สนใจ ซึ่งก็ไม่ได้หวัง เพราะตอนนี้มีลูกหลานมาร่วมฝึกในหลายคน ฝีมือกลางชั้นเรื่อย ๆ เชี่ยวชาญถึงขนาดได้ออกไป แสดงความสามารถอวดลีลารำรำ ต่อหน้าผู้ชมทั่วไปได้แล้ว โดยเฉพาะการแสดงแบบชนบท คือ การรำด้วย “ท่ารำเพลงครู 12 ท่า” ซึ่งหาชมได้ไม่ง่ายในปัจจุบัน

ความมุ่งมั่นที่จะสืบทอดศิลปวัฒนธรรมพื้นบ้านของเยาวชน เป็นดั่งน้ำเย็นที่ช่วยรดพรมจิตใจที่เคยแห้งผากของคนสูงวัยให้คำขึ้นอีกครั้ง ถึงแม้ว่าในวันนี้พวกเขาอาจยังไม่เข้าใจถึงจิตวิญญาณที่แทรกฝังในภูมิปัญญาของผู้ก่อราก ว่าสามารถเชิดชูคำวัฒนธรรมที่เป็นลักษณะเฉพาะของท้องถิ่นได้เพียงใด แต่เมื่อเวลาผ่านไป เขาย่อมซึมซับมันได้เอง เพียงแค่นี้ ผู้เฒ่าเหล่าซาร์ก็คงนอนตายตาหลับแล้วกระมัง

จุดเริ่มของกิจกรรมค่ายครั้งแรกที่เกิดขึ้นกับกลุ่มสร้างสุขดูเหมือนเป็นเหตุบังเอิญ แต่นั่นก็กลับกลายเป็นการจุดระเบิดความคิดเรื่องการสร้างสุขให้กระจายไปทั่วพื้นที่หัวใจ ทั้งของอาจารย์สมพงศ์และเหล่าสมาชิกกลุ่มสร้างสุขรวมถึงคนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้องและกำลังเฝ้ามอง ด้วยต้องการ

ต่อยอดให้เกิดความสุขครอบคลุมผู้คนทุกเพศทุกวัย และคิดว่าการกระตุ้นให้เกิดกิจกรรมต่างๆ ขึ้นในชุมชน น่าจะเป็นหนทางที่นำไปสู่ปลายทางนั้นได้ด้วยเหตุนี้ นับจากกิจกรรมค่ายเยาวชนเรียนรู้ชีวิตช่วงปิดเทอมและ กิจกรรมค่ายครอบครัวเดือนสิงหาคมที่ทำควบคู่กันมาตลอด กลุ่มสร้างสุขก็ไม่เคยร้างการทำกิจกรรมร่วมกันอีกเลย วันพระ 8 ค่ำ 15 ค่ำ ก็กำหนดให้มีการจัดพิธีกรรมทางศาสนา ส่วนวันสำคัญอื่นๆ ไม่ว่าจะป็นงานตามประเพณีหรือวันสำคัญของทางราชการ กลุ่มก็เห็นความสำคัญและสรรหา กิจกรรมให้ทำร่วมกันไม่เคยขาด

บทที่ 7

โรงเรียนเปิด...โลกก็เปลี่ยน : ขับขานทักษิณ...ร่วมต่อสู้สายใย

“... จากถนนใหญ่เลี้ยวเข้ามาไม่ไกลนักประมาณ 1 กิโลเมตร
เห็นจะได้ ภาพแรกที่ปรากฏคือ ป้ายสะดุดตา 'โรงเรียนชีวิต' เมื่อรถจอด
จึงเห็นป้าย 'กลุ่มสร้างสุข ชุมชนบ้านไสตันทอง' ประตูรถเปิดออก ก็ได้กลิ่น
แกงใต้ไชยมา (ประสาธลัมผัสทางจมูกทำหน้าที่เต็มพิกัด) ชายวัยกลางคน
คนหนุ่ม แม่บ้าน เด็กๆ ประมาณ 4-5คน เชื้อเชิญด้วยไมตรี 'เชิญทาน
ข้าวก่อนครับ เดี่ยวค่อยคุยกัน' ประโยคนี้เชื่อว่าโดนใจคณะเราทุกคน
(บางคนบอกหิวจนจะกินคนได้ทั้งคนแล้ว) จะพูดพร่ำทำเพลงกันอยู่ใ
เดินเข้าคิวไปตักข้าวกิน บรรยากาศเหมือนอยู่บ้านเลย ใครตักแล้วอยาก
ไปนั่งตรงไหนก็ตามสะดวก กับข้าวมือแรกทีนครฯ วันนี้ ต้องบอกว่า
ประทับใจทุกคนเพราะเป็นอาหารพื้นบ้านรสจัดจ้านสุดๆ อาหารท้องถิ่น
เรียบริยแล้ว ก็เป็นเวลาของการเติมอาหารสมอง ต้องบอกว่า

ถ้าอาหารท้องมีคุณค่าทางโภชนาการแล้ว อาหารสมองก็มีคุณค่าความคิด และจิตใจไม่แพ้กันเลย เป็นอย่างไรจะได้มาเล่ากันในบันทึกหน้า 'ชุมชนบ้านไสฉันทง' ประทับใจสุดด..."

นี่คือข้อความที่ปรากฏอยู่บนพื้นที่ของ <http://gotoknow.org/blog/oddygu/> ซึ่งเจ้าของบล็อกเกิดความประทับใจหลังจากได้มีโอกาสไปเยี่ยมเยียนโรงเรียนชีวิตของกลุ่มสร้างสุขแล้วอยากขยายต่อ จึงนำมาบอกเล่าเหล่าสมาชิกให้รับรู้ ถือเป็น "ยุทธศาสตร์ขยายความดี" ด้วยช่องทางที่ว่องไวที่สุดในปัจจุบัน

ความรวดเร็วของโลกเสมือนจริงอย่างอินเทอร์เน็ต ทำให้เรื่องราวต่างๆ บนพื้นที่ภพสามารถถึงคนรับข่าวได้รวดเร็วและส่งต่อกันสู่วงกว้าง เพียงแค่นิ้วสัมผัส การเกิดขึ้นของ "กลุ่มสร้างสุข ชุมชนบ้านไสฉันทง" ก็หนีไม่พ้นที่จะถูกผู้เห็นรับทราบ โดยเฉพาะเรื่องของ "โรงเรียนชีวิต" ซึ่งกระตุ้นต่อมอยากให้ผู้คนตื่นตัวไปค้นหาความหมายจนถึงสถานที่จริง และนับวันจะมีจำนวนคนไปเยี่ยมเยียนมากขึ้นเรื่อยๆ

ด้วยเหตุนี้ ทางกลุ่มจึงต้องปรับตัวมากพอสมควร อย่างน้อยความเป็นส่วนตัวที่ลดลง แต่เพราะปรัชญาของกลุ่มสร้างสุขซึ่งต้องการให้กิจกรรมใน "โรงเรียนชีวิต" ที่พวกเขาพร้อมกันนั้นได้เป็น "สถาบันการศึกษาของชาวบ้าน" สำหรับพัฒนาคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ พร้อมเปิดกว้างรับผู้คนที่ต้องการมาเรียนรู้ค้นหา เพื่อรู้แจ้งถึงสภาวะสูงสุดของการมีชีวิตที่ **รู้จักหัวน รู้เท่าทัน จิตมุ่งมั่น ละสิ่งชั่ว มุ่งสิ่งดี มีคุณธรรม** ฉะนั้น จึงไม่สามารถหลีกเลี่ยงความเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้นได้หลังจาก... เปิดรั้วโรงเรียน !

เชื่อมต่อเครือข่าย

จากเพียงกิจกรรมภายในกลุ่มเล็กๆ แต่ ณ ขณะนี้ กลุ่มสร้างสุขเริ่มเชื่อมโยงกับกลุ่มอื่นๆ ทั้งด้วยการไปเรียนรู้ประสบการณ์จากกลุ่มและเครือข่ายอื่นๆ นอกพื้นที่ พบเห็นสิ่งที่ดีและคิดว่าเหมาะสมกับกลุ่มตัวเองก็นำมาปรับใช้และขยายต่อ และโดยวิธีการเชื่อมโยง "เพื่อนพันธมิตร" ให้มาร่วมสัมผัสหัวแลกเปลี่ยนปัญญากันในพื้นที่ของตน ซึ่งพันธมิตรกลุ่มสำคัญที่ร่วมด้วยช่วยเหลือกันมาตลอดก็คือ "โครงการดับบ้านดับเมือง เรียนรู้ชีวิตที่ปากใต้" ที่เป็นเสมือนเพื่อนผู้ช่วยเปิดโลกอีกใบให้กับกลุ่มสร้างสุข โดยเฉพาะโลกของเครือข่าย ช่วยนำพาและช่วยเชื่อมโยงจนกลุ่มได้เข้าร่วมเป็นหนึ่งในเครือข่ายความดี

"โครงการดับบ้านดับเมือง เรียนรู้ชีวิตที่ปากใต้" ซึ่งได้รับการสนับสนุนโดยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ที่ได้ร่วมสนับสนุนกระบวนการสร้างเสริมสุขภาพแก่ชุมชนภาคใต้ บนฐานคิดที่ว่า ชุมชนชาวใต้มีลักษณะใฝ่เรียนรู้และพัฒนา รวมกลุ่มเป็นองค์กร กล้าริเริ่มลงมือผสมผสานทุกทาง ทั้งด้านสังคม การเมือง ทรัพยากร สิ่งแวดล้อม เศรษฐกิจ การเงิน การค้าขาย มีการเชื่อมประสานเชื่อมโยงกันแทบทุกฝ่าย จนมีกิจกรรมพัฒนามากมายแตกแขนงออกไปอย่างหลากหลาย ที่ตอบสนองต่อเป้าหมายสุขภาพอย่างเป็นองค์รวม"

บานะ ชวยชู

โครงการดับบ้านดับเมืองได้ดำเนินการมาตั้งแต่ ปี 2546 มาจนถึงปัจจุบัน สำหรับที่มาที่ไปของการเข้าร่วมเป็นเครือข่ายกับกลุ่มสร้างสุข นั้น **มานะ ชวยชู** ผู้ประสานงานโครงการได้เล่าสู่กันฟังว่า

“ตอนนั้นดับบ้านฯ เริ่มแล้ว เรามีเครือข่ายชีวภาพอยู่ เราก็ชวนเข้ามาในกลุ่มลานสกา เพราะต้องการขยายพื้นที่เพิ่ม”

แม้ว่ากลุ่มสร้างสุขเริ่มต้นกันด้วยเรื่องของปุ๋ยชีวภาพ แต่เพราะเป้าหมายของกลุ่มได้ขยายไปถึงเรื่องชีวิตแบบองค์รวมเสียแล้ว ทางโครงการดับบ้านดับเมืองจึงต้องปรับทิศทางการขับเคลื่อนการทำงานกับกลุ่มนี้ โดยถือเป็นกรณีพิเศษที่ไม่เน้นเฉพาะเรื่องของเกษตรชีวภาพแต่เพียงอย่างเดียวเหมือนกลุ่มอื่นๆ

“ในเครือข่ายจะคุยแต่เรื่องชีวภาพ แต่กลุ่มนี้ไม่เน้นมาก เพราะเรามองหลายเรื่อง ปุ๋ยชีวภาพเขาแค่เป็นตัวนำร่อง แต่จะจับเรื่องเยาวชน ครอบครัว การเรียนรู้ชีวิต วัฒนธรรม ประเพณี คือ ดับบ้านดับเมืองจัดเป็นเครือข่าย ที่เน้นอยู่ในเครือข่ายชีวภาพ แล้วพื้นที่อื่นเขาก็ทำปุ๋ยชีวภาพ แต่ที่นั่นลอยกระทงก็ทำ วันแม่ก็ทำ เราก็เลยคิดว่า ที่นี่มีโมเดลที่น่าสนใจ ก็เชิญให้อาจารย์ได้ทำทุกกิจกรรม” มานะอธิบายให้เห็นภาพ

เพราะได้มองเพื่อนร่วมเครือข่ายที่เข้าใจ กลุ่มสร้างสุขจึงขับเคลื่อน ขบวนการกับเครือข่ายเกษตรชีวภาพภายใต้โครงการดับบ้านดับเมืองมาตลอด มีโอกาสได้พบเจอกับภาคีพันธมิตรมากมาย พื้นที่ว่างภายในที่ทำการกลุ่ม จึงเต็มไปด้วยแปลงสาธิตและซุ้มกิจกรรมต่างๆ ที่เกิดจากการนำนวัตกรรมที่ได้จากการแลกเปลี่ยนเรียนรู้เรื่องของการถ่ายทอดเทคโนโลยีแล้วมาทดลองทำในกลุ่ม เช่น การทดลองทำปุ๋ยหมักปุ๋ยน้ำ การทดลองทำน้ำหมักชีวภาพ ทดลองเลี้ยงปลาทั้งด้วยวิธีธรรมชาติด้วยการชุดบ่อ หรือแบบประยุกต์โดยการเลี้ยงในบ่อพลาสติกและบ่อซีเมนต์ การทดลองทำน้ำยอนอกประสงค์ และยาไล่แมลง รวมถึงกิจกรรมอื่นๆ อีกมากมายที่เกิดขึ้นเนื่องเพราะเปิดใจรับความแตกต่างจากกลุ่มอื่น จึงไม่แปลก ที่กลุ่มสร้างสุขจะมีเพื่อนมากมาย ปรารถนาจะจับมือร่วมถักทอเป็นเครือข่ายเดียวกัน

สู่เครือข่ายเยาวชน

ขณะที่เรื่องราวของผู้ใหญ่ในกลุ่มสร้างสุขกำลังเชื่อมต่อกับองค์กรอื่นๆ ภายนอก จนเริ่มมีเครือข่ายร่วมขับเคลื่อนความดีมากขึ้นเรื่อยๆ ผลผลิตของกลุ่มที่เกิดจาก **“กระบวนการค่าย”** อย่าง **“เยาวชนคนตัวเล็ก”** ก็ขับเคลื่อนไปพร้อมกัน โดยออกไปร่วมทำกิจกรรมกับเพื่อนเยาวชน ในพื้นที่อื่นกลุ่มอื่นจนสามารถตั้งเป็นกลุ่มก่อนของตัวเองมีสมาชิกกว่า 20 คน

ครุฑ - อาจารย์นิวัฒน์ บุญบุญรักษ์

ภายใต้ชื่อที่ขานนามว่า “กลุ่มไผ่ร่วมกอ” เป็น “แกนเยาวชนตำบลท้ายสำเภา” ภายใต้การสนับสนุนของ ครูโก๋-อาจารย์ นิวัฒน์ บุญบุญรักษ์ สมาชิกของกลุ่มคนหนึ่งที่มีบทบาทอีกด้านคือการพัฒนาเยาวชน ครูโก๋เล่าถึงเส้นทางการร่วมกอของกลุ่มไผ่ไว้ว่า

“เด็กได้มาร่วมกิจกรรม ก็ได้เห็น ตั้งแต่การใช้ชีวิต ประสบการณ์ เรื่องส่วนตัว เช่น เรื่องการกิน การอยู่

การร่วมสมาคมกับเพื่อนๆ วยเดียวกัน เด็กโยงสายต่อเยื่อกัน เด็กเหล่านี้เป็นกลุ่มเป้าหมายที่เราจะทำกิจกรรมกระบวนการพัฒนา ในตัวกิจกรรมกลุ่มสัมพันธ์ ให้ละลายพฤติกรรมเพื่อนให้กล้าพูด กล้าแสดงออก มีการเรียนรู้สังคมร่วมกัน ได้พัฒนาความเชื่อมั่น สร้างภูมิให้เกิดความเข้มแข็งทางความคิด กิจกรรมสำคัญที่ถือเป็นรากฐานทุกอย่างคือการอ่านหนังสือ เพราะเป็นกระบวนการที่สร้างให้เด็กมีการพัฒนาตนเอง เราใช้ชื่อกิจกรรมนั้นว่า ‘การอ่านเพื่อชีวิต’ พอตีพิมพ์ได้ทำงานกับเด็กนักเรียนในโรงเรียนที่ผมสอนซึ่งมีการรวมกลุ่มอยู่แล้วคือกลุ่มสายธาร เวลาไผ่ต้นทรงจัดค่ายกลุ่มแกนนำของกลุ่มนี้ก็จะมาร่วม พอเจอกันคุยกัน เด็กเขาก็รวมตัวกันเป็นกลุ่มไผ่ร่วมกอ”

จากการปูฐานด้วยการอ่าน ผ่านกิจกรรมค่ายนี้เอง ส่งผลต่อทิศทางของกลุ่มไผ่ร่วมกอในปัจจุบัน น้องจูน-วิชญาพร จันทร์वासร์ นักเรียนโรงเรียนเสารังวิทยา ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 5 ซึ่งสวมหมวกอีกใบเป็น “ประธานกลุ่มไผ่ร่วมกอ” บอกเล่าความหมายของชื่อ และเรื่องราวพันธกิจของกลุ่ม

น้องจูน - วิชญาพร จันทร์वासร์

“ความหมายก็คือ ไผ่ต้นเดียว มาจากแต่ละแห่งๆ มารวมกันเป็นกอเดียว เวลาลมพัดก็พัดไปทางเดียวกัน แต่ไม่มีวันหัก ใครมาทำอะไรก็ยาก เหมือนไผ่ที่มีดด้วยกันจะหักก็หักไม่ได้ กลุ่มเราเวลาทำอะไรก็ทำกันเป็นทีม ความคิดเรื่องการทำกิจกรรมค่ายในปีหลังๆ เยาวชนมีส่วนร่วมมากขึ้น อาจารย์สมพงศ์เข้ามารับรู้และให้คำแนะนำ เพื่อเราจะได้เดินได้ถูกต้อง สมาชิกค่ายเราก็ไม่ได้มีแค่เด็กในชุมชนไผ่ต้นทรงเท่านั้น เราเปิดรับสมาชิกใหม่ๆ จากชุมชนอื่นในตำบลท้ายสำเภาด้วย เพราะเราทำในนามกลุ่มไผ่ร่วมกอซึ่งมีสมาชิกจากชุมชนอื่นอยู่ในกลุ่มเรา

“กลุ่มเราไม่ได้เรียนหนังสืออย่างเดียว แต่ต้องการเรียนรู้เรื่องการใช้ชีวิตด้วย มององค์ความรู้ทั้งการปฏิบัติและทฤษฎี ถ้าเรียนอย่างเดียวคือทฤษฎีอย่างเดียว การนำทฤษฎีไปใช้ในทางที่ถูกต้องไม่มี คนที่เรียนเก่งและโกงมีเยอะ แต่คนที่เรียนไปทำกิจกรรมที่ดียิ่งๆ ไปมันเริ่มน้อยลง เราจึงต้องปฏิบัติจริงด้วย โดยเฉพาะเรื่องดีๆ ให้กับชีวิตและชุมชนของเรา

นอกเหนือจากทำค่ายแล้ว กลุ่มเราก็ได้รับเชิญให้ไปอบรมที่ต่างๆ มากขึ้น และเราก็รวมกลุ่มกันพัฒนาหมู่บ้านในวันสำคัญต่างๆ ในชุมชนเรา ที่คิดเองทำเองโดยไม่ต้องให้ผู้ใหญ่ขอร้อง”

สำหรับความฝันของกล้าไฟน้อยๆ กอนี้ พวกเขาต้องการเผยแพร่ผลงานที่เกิดจากกิจกรรมของกลุ่มให้สังคมรับทราบและต้องการให้เห็นอัตลักษณ์ของกลุ่มตน ซึ่ง “น้องจูน” ได้ขยายความฝันให้ชัดเจนขึ้นว่า

“คิดว่าจะตั้งเว็บไซต์เป็นของตนเองด้วย ให้เห็นรูปธรรมว่า เราได้จัดกลุ่มตรงนั้นมาแล้ว อยากรู้มีสื่อกลุ่มเป็นของตนเองเป็นสัญลักษณ์ของกลุ่มอีกอย่างก็รายการวิทยุค่ะ ฝันไว้แน่ค่ะ เพราะต้องการให้กลุ่มดูเข้มแข็งมากขึ้น เปิดตัวมากขึ้น”

นั่นคือความฝันที่มีโอกาสเป็นจริงได้สูง หากต้นกล้ากลุ่มนี้ยังไม่หยุดฝันและมุ่งสร้างสรรค์ความดีอย่างเป็นอยู่ให้ยืนยาวไปตลอด และเพราะผลของการรวมกลุ่ม รวมถึงได้มีโอกาสสร้างความดีมากมายตามกำลังของร่างโหล่เล็กๆ ของเยาวชนกลุ่มนี้ ส่งผลให้ น้องตาล-นางสาวลัดดาวัลย์ ยาจาด สมาชิกคนหนึ่งของกลุ่มได้รับพระราชทานรางวัลเยาวชนดีเด่นแห่งชาติ ประจำปี 2550 จากสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ยิ่งความปลื้มปิติมาสู่ชุมชนบ้านไสตันทงกันถ้วนทั่ว นอกเหนือไปจากการครองตนของลูกหลานที่ไม่เอาตัวเองไปข้องเกี่ยวกับยาเสพติดหรืออบายมุข ซึ่งถือเป็นเรื่องที่แปลกมากสำหรับเยาวชนในสังคมยุคนี้

อาจารย์สมพงษ์และสมาชิกกลุ่มเห็นการขับเคลื่อนตัวของเยาวชนกลุ่มนี้อย่างคนที่ “รู้จักหัวน” คือรู้จักตะวันซึ่งหมายถึงคนรู้เรื่องราวอย่างนี้ก็คลายใจได้ว่า ความหวังให้เยาวชนเป็นผู้สืบทอดปณิธานของกลุ่มให้ยาวยืนต่อไปในอนาคตต้องเกิดขึ้นได้จริงแน่ ซึ่งอาจารย์สมพงษ์ได้ทิ้งประเด็นไว้ให้คิดต่อว่า

“เราตั้งความหวังไว้ที่เยาวชนเลย คนรุ่นเราจะทำได้ก็ไม่เกินครึ่งแล้ว แต่รุ่นเด็กนี่ ถ้าเราให้เวที ให้โอกาส ให้ที่นั่งที่ยืน ให้อะไรแก่เขาก็สามารถยั่งยืนได้ ซึ่งกระบวนการค่ายสามารถช่วยได้ เพราะเด็กแต่เดิมไม่ค่อยมีเวทีไม่ค่อยมีโอกาส เราพยายามปลูกฝังว่าอย่าลืมบ้านเกิด ขอให้กลับมาอยู่บ้านพึ่งตัวเองได้ แค่นี้ก็พอแล้ว อยู่ได้อย่างมีความสุข

“ผมจึงให้ความสำคัญกับกลุ่มเยาวชน พลังของเยาวชน แต่เสียอยู่อย่างคือ สังคมมักจะมองเด็กเป็นเด็ก อย่างผมทำงานกับเด็ก ผมยืนยันได้เลยว่าเด็กมันเก่งกว่าเราเยอะ ให้เขาพูดเขาคิด เราก็ลองนั่งฟัง โดยมีคำตอบไว้ในใจเราแล้ว ผลสุดท้ายคำตอบก็มาลงในที่ที่เดียวกันกับที่เราคิด แถบบางครั้งยังดีกว่าอีกด้วย ถ้าคนไม่เคยสัมผัสตรงนี้ก็จะไม่เชื่ออย่างประเมินเด็กแค่นี้”

บทที่ 8

สุขเล็กๆ สุขน้อยๆ ไปยิ่งใหญ่ แต่ยาวนาน :
สุดท้ายปลายทางขอ... ไร่เรียนชีวิต

จากเรื่องของการร่วมทำปุ๋ยชีวภาพเฉพาะภายในกลุ่มหัวหน้า
ครัวเรือนของมวลหมู่สมาชิก “กลุ่มสร้างสุข ชุมชนบ้านไสตันทอง”
ได้ขยายกิจกรรมไปทำค่ายกับเยาวชนซึ่งถือเป็นผลผลิตที่มีชีวิตของกลุ่ม
แล้วต่อสายด้วยค่ายครอบครัว ทอดยาวถึงเรื่องการอนุรักษ์และสืบทอด
ศิลปวัฒนธรรมประจำถิ่นด้วยคนสองรุ่น กระทั่งแตกกิ่งตอกออกไปถึงทอกกับ
เครือข่ายอื่นๆ อีกมากมาย โดยมีเป้าหมายในอนาคตอันใกล้คือเรื่องการ
จัดสรรน้ำและระบบชลประทานให้ครอบคลุมทุกครัวเรือนในชุมชน
เพราะเชื่อว่าเรื่องน้ำนั้นเกี่ยวข้องกับความเป็นอยู่ของคนแทบทุกมิติ
สามารถโยงต่อในเรื่องอาชีพ สิ่งแวดล้อม สังคม ตลอดจนถึงสิ่งต่างๆ
ที่จะตามมาเป็นลูกโซ่

ทุกสิ่งทุกอย่างที่ผ่านมาและจะเริ่มในอนาคต ล้วนเกิดขึ้นจากกระบวนการที่ผ่านการทดลองและเรียนรู้ โดยที่ไม่ลืมหาคติพจน์ของกลุ่มว่า “ต้องมีความสุขที่จะทำ และทำแล้วต้องมีความสุข” ด้วยเหตุนี้ กิจกรรมที่ทางกลุ่มสร้างสุขเลือกทำจึงเน้นเรื่องความสุขและความมีชีวิตชีวา ไม่ต้องไต่อย่างแต่แฝงสาระ ซึ่งวันนี้ทั้งอาจารย์สมพงศ์และสมาชิกกลุ่มก็ได้พบคำตอบแล้วว่า “กระบวนการค่าย” เป็นเครื่องมือช่วยสร้างสุขให้กับคนในชุมชนบ้านไสตันหงได้ ไม่ว่าจะเป็นอย่างไรเพียงสาหรือกับผู้ชราบนหลายเรือน

จุดเริ่มต้นจากปณิธานที่จะเดินตามรอยเท้าพ่อผู้ล่วงลับ ด้วยการสร้างสิ่งดีงามให้กับบ้านเกิดที่ฝั่งรกร้างของตัวเองของ “**อาจารย์สมพงศ์ สงวนพงศ์**” ที่ค่อยๆ ก่อรูปขึ้นมาจากไม่มีอะไรเลย ทวนกระแสด้วยวิถีคิดแบบพอเพียง หาวิธีฟื้นความสัมพันธ์ของเครือญาติ ฟื้นความสัมพันธ์ของคนในครอบครัวระหว่างคนแก่กับเด็ก รวมถึงพลิกฟื้นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชุมชน สิ่งเหล่านี้แม้ดูว่าเป็นเรื่องเล็กน้อยแต่มีความหมายสำคัญ ถึงวันนี้ ปณิธานความดีและสิ่งที่ลงมือทำได้ขยายผลไปยังสมาชิกในกลุ่ม ตลอดจนเครือข่ายมากมายที่มีโอกาสแลกเปลี่ยนเรียนรู้ ประสบการณ์ร่วมกันกับกลุ่ม ต่างเห็นพ้องกันว่า ความสุขต้องประกอบด้วย สุขกาย สุขใจ และสุขทางจิตวิญญาณ...

จาก พ.ศ. 2548 จนถึงปัจจุบัน นับได้ร่วม 4 ปี ของการก่อเกิดกลุ่มสร้างสุข ชุมชนบ้านไสตันหง แม้ว่าจะขณะนั้นกลุ่มสร้างสุขมีจำนวนสมาชิกเพียงแค่ 25 ครอบครัว แต่แกนนำของกลุ่มอย่าง “**อาจารย์สมพงศ์**” ก็ได้ตกลงกับสมาชิกภายในกลุ่มว่า ไม่จำเป็นต้องเร่งรีบเพิ่มจำนวนสมาชิก ไม่เร่งร้อนจะรับความปรารถนาดีของใครอื่นที่ไม่แน่ใจในเจตนา อาจารย์ย้าชัดเจนว่า...

“**ผมใช้คำที่เขาพูด ‘กินทีละคำ ทำทีละอย่าง ว่าจะทำอะไร’ คือแต่ละก้าวอย่างที่เคลื่อนไป ต้องมั่นคง เห็นความยั่งยืน อะไรที่เสี่ยงนี่จะไม่ทำ ถึงแม้มันย้วยยวนจึง เอาที่แน่นอนไว้ก่อน ฉะนั้น ต้องใจเย็นมากๆ ต้องค่อยๆ ทำ การขยายตัวให้มันเป็นไปตามธรรมชาติ ให้ถึงเวลาที่มันควรจะเป็น จะไม่ไปเร่งเร็ว จะไม่ไปบีบไปดันไปอะไร ส่วนใครจะประเมินอย่างไรเป็นเรื่องของเขา แต่ทิศทางเราชัดเจนว่า เราต้องยืนให้ได้ เราไม่ได้ทำวันนี้เพื่อวันนี้ แต่ต้องทำให้มันยั่งยืน ถ้าสิ่งไหนที่จะไปมีส่วนทำให้กลุ่มแตก หรือรวน เราจะไม่ทำ มีอะไรมาล่อใจสักเท่าไร เราก็ไม่เอา...”**

กิจกรรมที่เกิดขึ้นภายในกลุ่มเล็กๆ ปัจจุบันได้ส่งผลสะท้อนไปทั่วทั้งกับสมาชิกภายในกลุ่ม คนในชุมชน และกำลังขยายวงกว้างไปเรื่อยๆ โดยเฉพาะเรื่องราวของ “**โรงเรียนชีวิต**” ที่ให้ความรู้กับทุกคนทุกเวลาทุกวัน ไม่มีหยุด ขึ้นอยู่กับว่าใครจะหยิบจับอะไรขึ้นมาขบคิด

โรงเรียนชีวิตแห่งนี้ถือเป็นสถาบันการศึกษาของระบบที่เข้าถึงชีวิต สร้างการเรียนรู้และจุดประกายให้ความงดงามได้ผุดบังเกิดขึ้นในใจของผู้คน ไม่ว่าจะด้วยหลักคิดของการหาอยู่หากินซึ่งเน้นย้ำเรื่องการพึ่งตนเอง กระบวนการค่ายที่ใช้เป็นสื่อในการรวมใจคนและเกื้อหนุนเรื่องภูมิปัญญา ประเพณี ศิลปวัฒนธรรม ตลอดจนกิจกรรมต่างๆ ที่นำไปสู่การขับเคลื่อนความดีร่วมกับองค์กรเครือข่ายอื่นๆ มากมาย ทั้งโดยทางตรงและอ้อม

หากถามถึงความเข้มแข็งของกลุ่ม คงขึ้นกับการให้ความหมายของใครมากกว่า เพราะถ้าวัดกันที่ปริมาณสมาชิก จำนวนเงินที่หล่อเลี้ยงหรือวัดกันด้วยอาคารสถานที่หรือหรรษาแพง กลุ่มสร้างสุขแห่งนี้คงไม่ผ่านการประเมิน แต่ถ้าวัดถึงความเข้มแข็งของหัวใจคนภายในกลุ่มแล้วที่นี้เข้มแข็งและเหนียวแน่นไม่แพ้ใคร

การประเมินว่ากลุ่มสร้างสุขมีความสุขเข้มแข็งหรือไม่อย่างไร ไม่ใช่เรื่องใหญ่ของสมาชิกกลุ่ม เพราะพวกเขาเชื่อในสิ่งที่เขาทำ ย้ำในสิ่งที่เขาเป็น ว่าสิ่งที่เห็นและเป็นอยู่ของกลุ่มนั้นถูกสร้างจาก “พลัง” ของตนเองอย่างแท้จริง และมั่นคงในหลักการว่า สิ่งใดที่ทำแล้วไม่เป็นสุขหรือนำความทุกข์มาให้ก็จะไม่ทำ หรือตัวเองมีความสุขแต่สร้างความเดือดร้อนให้คนอื่นก็ไม่เอา เพราะพวกเขามีความเชื่อว่า หากเกาะเกี่ยวร่วมกลุ่มสมานสมัครรักใคร่กันแล้ว ก็สามารถขับเคลื่อนกลุ่มต่อไปได้ ถึงแม้จะไปช้าบ้าง แต่ทำแล้วต้องสบายใจ ด้วยสุดท้ายปลายทางของพวกเขา ยึดมั่นในพันธกิจของตน และมุ่งหมายในปณิธานของตัว ดั่งเนื้อความของเพลงประจำกลุ่ม...

...กลุ่มสร้างสุข ชุมชน ใสदनທ
ມັນຄ ມຸ່ງມັນ ໄປຝັນຫາ
ຮູ້ກັກ ສາມັດຕີ ມີບັນຍາ
ອົງຄຳຫາ ທຽນຳທາງ ສ້າງຄວາມດີ
...ຮູ້ຈັກຫົວ ຮູ້ເທົ່າທັນ ຮູ້ຖືກຜິດ
ສູ້ຊີວິດ ເລື່ອງອາຍາ ໄວ້ສັດຕິກິ
ເສຍສະ ລະສິ່ງຂ້າ ມ້ວສິ່ງດີ
ເອື້ອອາຣີ ກອປຽກຮູ້ ເທົ່າຄຸນຮຽນ
...ເຮາລຸກຫລານ ວິຍາດີເດັກ ຍັງເລື່ອກຢູ່
ເຝົ້າອຸ່ມຫູ ປູແນວທາງ ວາງວິດີ
ເຍາວຫນາ ລະສິ່ງຂ້າ ມ້ວຄວາມດີ
ເກືອບດັກດີກິ ກ້ອນເກຣັກໄກ ຈາກໄສດັນທ
...ຮອບຄຽງເຮາ ອບອຸ່ນ ກັນທົ່ວຫນ້າ

พ่อแม่มา รวมกลุ่มทำ นำวิถี
ป๋ายัดัน ดายายหนูน คุณความดี
ทุกชีวิ สุขถ้วนหน้า พาเบิกบาน
...ครอบครัวดี มีคุณค่า ล้วนกล้าแกร่ง
ชุมชนแข็ง ช่วยเสริมสร้าง ทางสุขศรี
สังคมไทย ย่อมอยู่เย็น เป็นสุขดี
โลกใบนี้ สู้สันติสุข หมดทุกข้อย...

พวกเขาต้องการเป็นกลุ่มที่มี...สุขเล็กๆ สุขน้อยๆ ไม่ยิ่งใหญ่ แต่ยั่งยืน เท่านั้น ส่วนความสุขอื่นใดที่จะนำไปสู่หนทางของอุปกิเลส เครื่องเศร้าหมองทั้ง กิเลสตัณหาและทรัพย์สินเงินทอง หากใช้เป็นความต้องการของกลุ่ม เท่ากับการมีอิสรภาพในทุกกระบวนการเรียนรู้ของมนุษย์ทุกเพศ ทุกวัย ที่เป็นความปรารถนาสูงสุด

เห็นได้จากกระบวนการจัดการทุกสิ่งทุกอย่างภายในกลุ่ม สร้างสุขว่าเป็น “โรงเรียนชีวิต” โดยมีนิยามว่า “แหล่งมั่วสุมทางปัญญา และความคิด เพื่อพัฒนาคุณภาพชีวิตและพิทักษ์สิ่งแวดล้อม” และมีเป้าหมายสูงสุดคือ ทำอย่างไรให้คนได้มีโอกาสทำความเข้าใจและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับทุกสิ่งทุกอย่างในอาณาบริเวณประมาณ 2 ไร่ของแหล่งเรียนรู้แห่งนี้ ปัจจุบัน โรงเรียนชีวิตใสदनທเป็น “สถาบันการศึกษาของชาวบ้าน” สมความตั้งใจของผู้ก่อตั้งแล้ว นับวันจะมีคนที่มุ่งหน้าเข้ามา เรียนรู้ค้นหามากขึ้นเรื่อยๆ ส่วนใครจะได้รับปริญญาที่นี่ ซึ่งหมายถึงการรู้แจ้งถึงสภาวะสูงสุดของการมีชีวิตที่...รู้จักหัวน...รู้เท่าทัน...จิตมุ่งมั่น...ละสิ่งชั่ว...มั่วสິงดี...มีคุณธรรม...หรือไม่ นั่นขึ้นอยู่กับภูมิรู้ของแต่ละคน !

100 ปีเศษ นับจากวันที่โรงเรียนได้ต้นไม้กำเนิด ณ อีกฟากฝั่งของผืนทวีปเดียวกัน บนพื้นที่เล็กๆ เพียงกระแฉีกเมื่อเทียบกับถิ่นอินเดีย “โรงเรียนชีวิต” แห่งหนึ่งกำลังเปิดรับผู้คนทั่วสารทิศ มาร่วมเรียนรู้วิชาว่าด้วยเรื่องของชีวิต ไม่ต่างกันเลยกับแนวทางการศึกษาเชิงอุดมคติของ “รพีพรนารถ ฐากร” ซึ่งต้องการพัฒนาคุณค่าที่แท้จริงของมนุษย์ เป็นการศึกษาที่สมบูรณ์แบบโดยผู้เรียนได้รู้แจ้งถึงสภาวะสูงสุดในการใช้ชีวิต ผู้คนมักคิดว่า โรงเรียนและห้องเรียนจะต้องเป็นอย่างนั้น แต่กลุ่มคนเล็กๆ ในชุมชนไสตันทอง ได้พิสูจน์ให้เห็นถึงสิ่งที่สำคัญ ว่า การเรียนรู้ที่แท้จริงนั้นเกิดขึ้นที่ไหนก็ได้ ส่วนวิชาที่มีคุณค่า คือวิชาที่ผู้เรียนรู้จักตัวเอง และนำไปพัฒนาบ้านเกิดเมืองนอนของตัวเอง อย่างสอดคล้องกับรากเหง้าของตัวเองได้ ด้วยการลงมือทำ

บรรณานุกรม

หนังสือและเอกสาร

เครือข่ายเกษตรชีวภาพ-ปลอดภัย : ชวน ยอดวิจารณ์, โชคดี สุวรรณมณี,
ประสิทธิ์ชัย หนูนวล, อนุภัทร จันตราฐ และคณะ. ปฏิวัติโลกใบเล็ก ปฏิวัติความ
คิดสู่ความสุขด้วยเกษตรชีวภาพ, 2549 : กรุงเทพฯ ; อูษาการพิมพ์.
พยับแดด. โรงเรียนใต้ต้นไม้ โลกทั้งห้องพบรวงรังที่ฟักหิ่ง : ปรัชญาและแนวคิดการศึกษา
สานตืนเกิดันของมหากวีตะวันออก รพินทรนารถ ฐาตุร, 2536 : กรุงเทพฯ ;
สำนักพิมพ์คำหอม.

เว็บไซต์

<http://gotoknow.org/blog/oddygu๑/>

สัมภาษณ์

พระอาจารย์สุวรรณ คเวสโก เจ้าอาวาสวัดป่ายาง ตำบลท่างิ้ว อำเภอเมืองนครศรีธรรมราช
สมพงษ์ สงวนพงศ์ และสมาชิกกลุ่มสร้างสุข ชุมชนบ้านไสตันทง
สุมาลี อุตมาภินันท์ คณะทำงาน “เครือข่ายสร้างเสริมสุขภาพจังหวัดนครศรีธรรมราช”
และสหายมูลนิธิ
มานะ ช่วยชู ผู้ประสานงาน “โครงการดับบ้านดับเมือง เรียนรู้ยู่ดีที่ปากใต้”
อุษาวดี ศรีมิ่ง คณะทำงาน “โครงการดับบ้านดับเมือง เรียนรู้ยู่ดีที่ปากใต้”
นฤมล อินทรโชติ ผู้ประสานงาน “สหายมูลนิธิจังหวัดนครศรีธรรมราช”
ณัฏฐิกา แจ่มจรัส ผู้ประสานงาน “สหายมูลนิธิจังหวัดนครศรีธรรมราช”
ธีระวัฒน์ แดงกะเปา สถานีนอนำยบ้านสี่แยกสวนป่า อำเภอบางขัน จังหวัด
นครศรีธรรมราช